

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

**PLZEŇSKO PO VYDÁNÍ POUČENÍ Z
KRIZOVÉHO VÝVOJE: FÁZE TVRDÉ
NORMALIZACE**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jakub Myška

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval (a) samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, 2013

.....
Jakub Myška

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miroslavu Breitfelderovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1. PLZEŇSKO PŘED ROKEM 1968	9
1.1 Počátky uvolňování	9
1.2 První projevy kritiky	10
2. PLZEŇSKO V OBDOBÍ „PRAŽSKÉHO JARA”	13
2.1 Leden a únor 1968	13
2.2 Březen a duben 1968	14
2.3 Květen a červen 1968	16
2.4 Červenec 1968	20
2.5 Vyvrcholení „Pražského jara” a 21. srpen 1968	22
3. PLZEŇSKO PO 21. SRPNU 1968	25
3.1 Srpnové vysílání plzeňského rozhlasu	25
3.2 Reakce společnosti na okupaci	26
3.3 Posrpnový vývoj	28
3.4 Zpráva Krajské správy SNB za rok 1968	31
4. NÁSTUP NORMALIZACE	34
4.1 Leden a únor 1969	34
4.2 Březen – květen 1969	37
4.3 Červen – srpen 1969	39
4.4 Září a říjen 1969	42
5. PLZEŇSKO A TZV. TVRDÁ FÁZE NORMALIZACE	44
5.1 Průběh prověrek a čistek na Plzeňsku	44
5.2 Plzeňské vysoké školy	46
5.3 Plzeňský rozhlas	47

5.4 Deník Pravda	49
6. VÍTĚZSTVÍ „NORMALIZÁTORŮ”	50
7. EXKURZ - VZPOMÍNKA PAMĚTNÍKA	53
8. ZÁVĚR	56
SUMMARY	58
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	59
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	60

ÚVOD

Téma bakalářské práce „**Plzeňsko po vydání Poučení z krizového vývoje: fáze tvrdé normalizace**“ jsem si vybral z důvodu zájmu o období soudobých českých dějin. Ty jsou zajímavé nejen tím, že ovlivňují naši současnost, ale také tím, že je možné se setkat s lidmi, kteří zkoumané období skutečně prožili. Dalším důvodem pro zpracování tohoto tématu byl fakt, že jsem byl s tímto obdobím dějin konfrontován prostřednictvím vzpomínek svého dědy a tak se mi tato práce stala záminkou k hlubšímu pochopení dobových souvislostí.

V první kapitole své práce, kterou jsem nazval „**Plzeňsko před rokem 1968**“, se budu věnovat vývoji regionu mezi lety 1965-1967. Důvodem je snaha zdokumentovat situaci, která vyvrcholila „Pražským jarem“. Toto období budu zkoumat proto, aby bylo možné definovat změny, ke kterým na Plzeňsku po lednu 1968 docházelo.

Ve druhé kapitole, jež nese název „**Plzeňsko v období Pražského jara**“, se budu věnovat vývoji regionu od ledna 1968 do srpna 1968. Budu se zabývat polednovými reformami, vznikem nových spolků a organizací, postojem společnosti k „Pražskému jaru“ aj.

Třetí kapitola „**Plzeňsko po 21. srpnu 1968**“ se bude zabývat reakcí společnosti na srpnovou intervenci. Bude zkoumáno jakým způsobem vyjadřovala veřejnost svůj nesouhlas s okupací a jak reagovala na prvotní pokusy normalizátorů o zastavení polednového vývoje. Bude se také zabývat snahou komunistického vedení o udržení obrodného procesu. Tyto aktivity se v budoucnu staly jedním z argumentů pro prověřování a následné čistky. Tato kapitola bude uzavřena zářím 1969.

Čtvrtá kapitola „**Nástup normalizace**“ se bude zabývat situací po lednu 1969, která vyvrcholila zářijovým plénem KV KSČ. Bude se věnovat zavádění normalizačních opatření a formám odporu proti nim.

Pátá kapitola „**Plzeňsko a tzv. tvrdá fáze normalizace**“ se zaměří na vývoj událostí v období po schválení dokumentu „Dopis ÚV KSČ všem základním organizacím a členům strany k výměně členských legitimací“. Tato kapitola bude sledovat závěry

prověřovacích komisí, bude se zabývat dopadem čistek na jednotlivé instituce a na konkrétních případech doloží snahy normalizátorů o „očistu“ společnosti.

Šestá a zároveň poslední kapitola „**Vítězství normalizátorů**“, pojednává o úspěchu normalizačních sil. Tato poslední kapitola bude ukončena krajskou konferencí z dubna 1971, která je považována za stvrzení porážky reformního hnutí a definitivního ukončení pokusu o demokratizaci socialismu.

Cíle své absolventské práce spatřuji především ve shrnutí a zpřehlednění nových poznatků a v zasazení těchto informací do dobového kontextu. Cílem této práce je také nabídnout možnost porovnání vývoje Plzeňska s vývojem v jiných regionech. Odhalit specifika zkoumaného regionu a především najít příčiny těchto odlišností a doložit je na konkrétních příkladech.

K naplnění cílů jsem využil několik důležitých zdrojů. Hlavní metodou pro mne byla práce s odbornou literaturou a prameny. Za nejdůležitější považuji publikaci „*Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*“ od Alfreda Hyny, která popisuje proces normalizace v Západočeském kraji se zaměřením na vysoké školy, jako na prvotní ohniska odporu proti normalizaci.

Dalším zdrojem poznatků pro mne byl Archiv města Plzně, kde jsou kromě dokumentů MěV KSČ v Plzni uloženy také další plnohodnotné archiválie. K písemným zdrojům mé badatelské práce také patří regionální tisk. Nejvíce jsem v tomto směru čerpal informace z deníku Pravda. Dalšími zdroji byly cenné vzpomínky pamětníků, především pak vzpomínka hlasatele plzeňského rozhlasu Karla Sedláčka. Jako další zdroj byly použity odtajněné a zveřejněné dokumenty ministerstva vnitra, které se vztahují ke zkoumanému období.

Tato absolventská práce se má zaobírat fází tzv. tvrdé normalizace. Časové vymezení je v tomto případě velmi nejednoznačné. Někteří historici ji spojují s okupací v srpnu 1968, jiní s podepsáním tzv. moskevského protokolu či s nástupem G. Husáka do funkce generálního tajemníka KSČ v dubnu 1969. Stejně jako počátek je těžko definovatelný i konec normalizace. Ve svém důsledku trvala až do roku 1989. Tzv. tvrdá fáze normalizace končí dle autorova názoru dokončením čistek a prověrek. Za dovršení normalizace na Plzeňsku lze tedy označit krajskou konferenci KSČ konanou v Plzni

mezi 17. - 18. dubnem 1971. V celorepublikovém měřítku se stal stvrzením vítězství normalizátorů druhý XIV. sjezd KSČ konaný v Praze mezi 25. - 29. květnem 1971.

Samotný pojem normalizace může být vykládán také jako označení užívané pro opatření, která sloužila k potlačení obrodného procesu zahájeného v lednu 1968. Aby bylo zřejmé z jakých důvodů došlo k procesu normalizace, jaký smysl měly prověrky a čistky a proč lidé ztráceli nejen svá zaměstnání, ale i svou hrdost, odvahu či důstojnost, je zapotřebí analyzovat období, která normalizaci předcházela. Především pak roky 1968 a 1969.

Zásadním předmětem obsahu „*Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*” je analýza krizových let 1968 a 1969. Tento dokument byl schválen na plenárním zasedání ÚV KSČ dne 11. prosince 1970 a byl až do roku 1989 jediným oficiálním stanoviskem ke krizovým rokům 1968 a 1969. Jeho primární funkcí měla být obhajoba normalizačního procesu v ČSSR a objasnění chyb, které zavedly společnost do “krize”. To celé bylo pak na základě účelové manipulace s fakty předkládáno veřejnosti jako závazná směrnice poskytující návod, který měl do budoucna zabránit v opakování obdobných chyb.

1. PLZEŇSKO PŘED ROKEM 1968

Dne 5. března 1953 zemřel Josif Vissarionovič Džugašvili, jeho smrtí „přichází“ svět o jednoho z nejproduktivnějších masových vrahů v historii lidstva. Prvním tajemníkem ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu se stal Nikita Chruščov, který na XX. sjezdu KSSS konaném v roce 1956, poodhalil některé, do té doby v tajnosti uchovávané, nezákonné metody prosazování moci a odsoudil tak diktátorské praktiky svého předchůdce, stejně jako jeho kult osobnosti. V důsledku znamenal tento akt odklon od politiky „stalinismu“ a počátky mírného uvolňování, které se v různém tempu a s odlišnou intenzitou, projevovalo na celém území sovětského bloku.

1.1 Počátky uvolňování

Obrodný proces v ČSSR, který vyvrcholil v roce 1968 tzv. pražským jarem, je spojen s neutěšenou hospodářskou a společenskou situací z počátku 60. let. Iracionálně strukturovaný plán III. pětiletky, který vycházel z neefektivní koncepce rozvoje průmyslu a hospodářství v ČSSR, se negativně projevil poklesem ekonomiky a morální krizí ve společnosti. Západočeský kraj byl při plnění celostátních úkolů vystavován velkému tlaku, který byl spojen např. s produktivitou plzeňské Škodovky či s ekonomickým rozvojem řídké osídleného pohraničí. V souvislosti s touto krizí se začal od roku 1962 v Komunistické straně Československa prosazovat reformně orientovaný proud politiků, jehož aktivitu společnost pocítila v pozvolném uvolňování zavedených principů. Začalo docházet k obměně stranických postů a do funkcí byli voleni zástupci reformního proudu. V Plzni se tato změna promítla koncem roku 1962 zvolením reformně orientovaného Františka Kuby, který ve funkci vedoucího tajemníka Krajského výboru KSČ v Plzni vystřídal odvolaného Jana Hlínu. Do funkce tajemníků byli zvoleni Josef Herbolt, Václav Jelínek a Jiří Lukavský. V předsednictvu Krajského výboru KSČ stanuli Marie Černá, Josef Herbolt, Jan Kellner, Václav Koptík, Jaroslav Kosnar, Jan Kuneš, Jiří Lukavský, Jan Mraček, Jan Pelnář a Jan Prnka. Od roku 1963 zaznívala z úst nově zvoleného vedení kritika namířená proti některým čelním představitelům státu či proti neefektivní hospodářské politice. Například J. Ďuriš, který byl zodpovědný za neefektivitu zemědělské politiky, byl vedoucím tajemníkem Krajského výboru KSČ Františkem Kubou označen za „zkostrnatělého dogmatika“. Dalším z kritiků byl vedoucí tajemník Městského výboru KSČ v Plzni Ladislav Karda, když zpochybnil vedoucí úlohu KSČ v ekonomice, odůvodněnou nedostačující

odpovědností vedoucích hospodářských pracovníků.¹ Na zasedání Krajského výboru KSČ dne 29.12.1963 pak bylo konstatováno: „Na ideologické frontě silně zasažené v minulosti důsledky kultu osobnosti vystupuje naléhavě do popředí požadavek pracovat tvůrčím vědeckým způsobem.”²

V následujících letech sílila tato vlna kritiky a stále častěji zaznívala nutnost poučit se z chybných postupů, které byly uplatňovány dříve. Ve srovnání Západočeského kraje s ostatními regiony byla proreformněji aktivnější pouze Praha, jihomoravský a severomoravský region. Kritici z řad KSČ si však dávali velký pozor, aby ve své kritice nepřekročili závěry ÚV KSČ z roku 1963 a nezpochybnili tak vedoucí úlohu KSČ. Kritika zaznívající z řad funkcionářů KSČ byla stranou akceptována a vnímána jako přínos pro rozvoj obrodného procesu strany, avšak kritické hlasy ozývající se „zvenčí” byly kategoricky odmítány.³

Většina populace měla ještě stále v živé paměti procesy a tvrdé represivní praktiky používané KSČ v padesátých letech.⁴ Z toho důvodu zaznívala kritika poměrů z řad společnosti jen velmi pozvolna, neboť ta si nebyla jista tím, co již je a co ještě není povoleno, kam až může ve svém „hodnocení” minulosti či přítomnosti zajít. Mezi prvními začala otevřeně kritizovat poměry mladá generace, především pak studenti vysokých škol, kteří nebyli zatíženi onou „živou” pamětí svých rodičů či prarodičů, také nebyli zatíženi jistotami, o které mohli případně přijít, jistotou práce, jistotou nabytého společenského postavení apod.

1.2. První projevy kritiky

K jednomu z prvních otevřených projevů nespokojenosti došlo v roce 1965 právě v Plzni. U příležitosti znovuobnovení studentských majálesových oslav došlo k několika recesistickým akcím a v průvodu se také objevily transparenty s hesly: “Chceme hranice s lidovou Čínou” či “K 1. 5. 1965 v zemědělství vše kompletně zvoráno.” Autoři těchto

1 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 19 - 20 str. ISBN 80-7082-779-3

2 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 21 str. ISBN 80-7082-779-3

3 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 22 str. ISBN 80-7082-779-3

4 Viz. 1953, měnová reforma-demonstrace v Plzni, stržení sochy T.G. Masaryka,

hesel zůstali prozatím nepotrestáni a celá událost se obešla bez represivní reakce KSČ, která se pouze shodla na nutnosti detailněji monitorovat příští ročník oslav.⁵

Ten se uskutečnil 7.5. 1966 a vyústil v manifestaci nespokojenosti studentů s politickou situací v Československu. V povoleném průvodu z Borů na Lochotín nesli studenti transparenty s hesly vyjadřující jejich názory, např. : „dneska už to každý říká, chceme znovu Masaryka“, „sovětský šašek náš vzor“, „chtěli jste žít v komunismu – dobře vám tak!“ nebo „s tureckým hospodářstvím vstříc XIII. sjezdu“.⁶

Po zkušenostech s minulým ročníkem byla, na pokyn Krajského výboru KSČ, celá akce pečlivě zdokumentována Krajskou správou Veřejné bezpečnosti, která pořídila řadu fotografií s nejrůznějšími hesly, které kritizovaly hospodářství, politickou situaci či Sovětský svaz. Na základě těchto dokumentů bylo obviněno čtyřicet devět studentů, většinou z protistátní činnosti. Nicméně krajská prokuratura označila předložené důkazy jako neadekvátní k zahájení trestního stíhání a předala celou záležitost Vysoké škole strojní a elektrotechnické. Ta se studenty vedla kárná řízení, která až na nátlak Krajského výboru KSČ vyvrcholila vyloučením tří studentů ze studia, a dalším byla udělena důtka vyššího stupně. Ke srovnatelným protestům s obdobnou kritickou otevřeností došlo v Praze až o rok později.⁷

Od poloviny šedesátých let vzrůstá aktivita církve. Ta s velkým očekáváním sledovala obrodný proces v ČSSR, v naději na zlepšení svého neutěšeného postavení v komunistické společnosti. O tom jak zabránit těmto rostoucím aktivitám, jednalo 7. 9. 1966 předsednictvo Městského výboru KSČ v Plzni. Podle názorů členů předsednictva byla jedinou cestou „masová výchova k vědeckému ateismu“.⁸

Příznivý politický kurz umožnil také, byť pouze částečně, rozkvět v oblasti kultury. Na divadelní scéně ožívala ironie, satira a recese, které s humornou nadsázkou glosovaly již ne vždy tak úsměvné dění v KSČ. V Plzni se straničtí funkcionáři k těmto uměleckým

5 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 28 str. ISBN 80-7082-779-3

6 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 473 str. ISBN 807106-723-7

7 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 28 – 29 str. ISBN 80-7082-779-3

8 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 474 str. ISBN 807106-723-7

aktivitám stavěli spíše konzervativněji. A tak byla-li překročena tolerovatelná hranice, bylo umění označeno za „věc socialismu nepřispívající“, a zasáhla cenzura. Například hra Václava Havla „Vyrozumění“ hraná v plzeňském divadle J. K. Tyla, byla komunistickými orgány označena jako absurdní.⁹

Mezi 27. - 29. červnem 1967 zasedal v Praze IV. sjezd Svazu československých spisovatelů. P. Kouhout přečetl protirežimní dopis A. Solženicyna, L. Vaculík, stejně jako mnozí další, přednesl velmi kritický příspěvek, zpochybňující vedoucí roli KSČ a zdůrazňující nezávislost kultury.¹⁰

Závěry IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů byly v Plzni oficiálně zamítnuty, avšak oproti jiným regionům zde nedošlo k jejich jednoznačnému odsouzení. V září 1967 byl, z iniciativy Ústředního výboru KSČ v Praze, předsednictvem Krajského výboru KSČ v Plzni přijat dokument „Zásady řízení a ovlivňování práce Základních organizací KSČ v krajských orgánech, podnicích, zařízeních a institucích“. Tento dokument odebral okresním výborům KSČ pravomoc řídit ZO KSČ a přenesl tuto pravomoc na nejvyšší orgán kraje, na KV KSČ. Za hlavního iniciátora lze považovat A. Novotného, který se těmito opatřeními pokoušel pozastavit ekonomické reformy. Setkal se však s negativním ohlasem ze strany zastánců proreformního vývoje v zemi.¹¹

Na říjnovém zasedání ÚV KSČ v Praze byla řešena otázka „o postavení a úloze strany v současné etapě vývoje“. A. Dubček zde vystoupil s kritickým projevem směrem k A. Novotnému a předznamenal tím tak nadcházející změnu ve vedení KSČ. Na prosincovém zasedání ÚV KSČ pak byl vysloven návrh na oddělení funkce prvního tajemníka ÚV KSČ a prezidenta republiky. Jednání však nedospělo k jednoznačnému závěru a bylo odloženo na leden.¹²

9 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 24 str. ISBN 80-7082-779-3

10 PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří: *Občanská společnost 1967-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970, 2. díl, 2. svazek: Sociální organismy a hnutí Pražského jara. Praha - Brno, ÚSD - Doplněk 1998. 487 str. ISBN 80-86270-80-3

11 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 25 str. ISBN 80-7082-779-3

12 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 315 str. ISBN 80-85765-02-0

2. PLZEŇSKO V OBDOBÍ „PRAŽSKÉHO JARA“

2.1. Leden a únor 1968

V novoročním projevu k 1. lednu 1968 řekl A. Novotný: „Vstupujeme do roku, v němž nás čeká mnoho práce a také významné politické události...“ Nemýlil se, k první politicky významné události došlo záhy. Na lednovém plénu ÚV KSČ, které proběhlo mezi 3. - 5. lednem, bylo rozhodnuto o rozdělení funkce prvního tajemníka a funkce prezidenta republiky. Prvním tajemníkem byl zvolen A. Dubček, novými členy předsednictva se stali J. Piller, J. Špaček, E. Rigo a J. Borůvka. Závěry, které vyplynuly z tohoto zasedání, odstartovaly proces demokratizace společnosti a zřekly se uplatňování stalinského modelu socialismu. Od 5. ledna pak začala ve všech krajích rozšířená zasedání KV KSČ.¹³

O závěrech lednového pléna informoval KV KSČ v Plzni tajemník ÚV KSČ Lubomír Štrougal. Nejvyšší krajský orgán vyslovil plnou podporu avizovaným společenským a politickým změnám. Obdobně souhlasné reakce přicházely i ze strany podřízených orgánů. Jako největší problém se však ukázala všeobecnost přijaté rezoluce, která neposkytovala dostatečný prostor pro zavádění konkrétních reformních opatření. ÚV KSČ bylo připraveno poskytnout rozsáhlejší informace až v březnu. Toto rozhodnutí odůvodňovalo vysokou časovou náročností, která byla spojená se zpracováváním obsáhlého protokolu z lednového zasedání a začleněním četných kritik a připomínek do celkového závěru. Díky nedostatku informací docházelo k dezorientaci a zmatkům, které se dají označit jako „polednové tápání“. Toto tápání se projevilo především vznikem dvou názorových proudů, které shodně uvítaly závěry lednové pléna a počátky obrodného procesu, ale lišily se v přístupu k nim. První skupina se vyznačovala opatrným a váhavějším postojem. Jedním z představitelů takto smýšlejících byl i vedoucí tajemník KV KSČ František Kuba. Majoritním názorovým proudem však byla skupina druhá, která se naopak vyznačovala progresivnějším a rozhodnějším přístupem k nastalé situaci.¹⁴

13 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 319 str. ISBN 80-85765-02-0

14 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 32 - 34 str. ISBN 80-7082-779-3

O průběhu událostí byla během ledna a února veřejnost informována především prostřednictvím celostátních sdělovacích prostředků. Dne 24. ledna byl předsedou Ústředního výboru Svazu československých spisovatelů jmenován E. Goldstücker, který následujícího dne poskytl rozhovor čs. rozhlasu. V tomto rozhovoru vyjádřil naději na vznik „osvíceného socialismu“. Dne 3. února promluvil v čs. rozhlase vedoucí tajemník Městského výboru KSČ v Praze M. Vaculík, který hovořil o nutnosti neanonymní politiky, která bude reprezentována skutečnými osobnostmi. Dne 8. února byl v Rudém právu otištěn článek člena předsednictva ÚV KSČ J. Smrkovského, „Jak nyní dál“. V něm autor vyjádřil přesvědčení, že nejdůležitějším faktorem demokratizace společnosti je informovanost veřejnosti, a že je zapotřebí přejít od řešení hospodářských problémů k řešení problémů ve společnosti. Dne 22. 2. promluvil v čs. rozhlase I. Sviták, který řekl: „Nemusíme se stydět, že máme nižší národní důchod, ale musíme se stydět za to, pokud naše občanská práva nejsou taková, jako v podmínkách buržoazně demokratických států“. Dne 25. 2. pronesl u příležitosti únorových oslav A. Dubček slavnostní projev, v němž vyjádřil myšlenky, „ohlašující nový demokratizační kurs“. Dne 29. 2. byla pak pozastavena činnost Ústřední publikační správy a počátkem března se z rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ zrušila předběžná cenzura, kterou nahradila cenzura následná.¹⁵

2.2. Březen a duben 1968

Měsíc březen ukončil polednové tápání a přinesl celou řadu změn. Proces obrody byl do té doby řízen především státními orgány, ale počínaje březnem začaly do těchto reformních procesů promlouvat nestranické iniciativy.¹⁶

Prvního března byl předsednictvem KV KSČ odvolán dosavadní ředitel plzeňského rozhlasového studia Jan Procházka a novým ředitelem byl jmenován Vladimír Semrád.¹⁷

15 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 323 - 325 str. ISBN 80-85765-02-0

16 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 38 str. ISBN 80-7082-779-3

17 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech*: Od prvních stop osídlení až po současnost. Praha, Lidové noviny 2004. 477 str. ISBN 807106-723-7

Dne 5. 3. se konala výroční schůze západočeských novinářů, která vyzvala příslušné orgány ke zrušení cenzury, nastolení svobody tisku, svobody získávání informací, rovnosti práv pro všechny noviny a časopisy, a k vytvoření nového tiskového zákona.¹⁸

Dne 6. 3. zveřejnilo předsednictvo Ústředního výboru KSČ zprávu o zrušení cenzury. Tato zpráva se stala impulsem k veřejné kritice politiky A. Novotného. Téhož dne byla v čs. rozhlase po letech ignorování a vynuceného mlčení připomenuta osobnost prvního Československého prezidenta T. G. Masaryka. Dne 9. 3. vyšel v pražském časopise Práce článek „Umění odejít“, který vyzýval dlouholeté komunistické funkcionáře k úvaze nad tím, zda-li nebrání demokratizačnímu procesu v ČSSR.¹⁹

Na Plzeňsku sehrál důležitou roli „informátora“ deník KV KSČ Pravda, který již od lednového pléna ÚV KSČ nezanedbatelně přispíval svými kritickými články k rozvoji veřejné diskuze nad tématem vývoje obrodného procesu v ČSSR.²⁰

Dalším výrazným podporovatelem obrodného procesu byli zaměstnanci plzeňské Škodovky. Její delegace, vyslaná v polovině března k vedoucímu tajemníkovi ÚV KSČ Alexandru Dubčekovi, byla první dělnickou delegací v zemi, která referovala o problémech ve svém závodě přímo ÚV. Protože byla Škodovka jedním z největších strojírenských závodů v zemi, byla dění v ní věnována odpovídající pozornost. Dne 29. března v ní se Škodováký diskutoval ředitel Ekonomického ústavu Československé akademie věd v Praze Ota Šik. Ten ve svém vystoupení podpořil myšlenku konkurence v rámci socialistického podnikání a odsoudil neefektivní způsoby minulého i současného způsobu hospodaření.²¹

Stále sílící vlna kritiky, cílící především na vedení KV KSČ v Plzni, kterému byla vytýkána přílišná liknavost v prosazování demokratizačních opatření, vyvrcholila 21. března. Po poradě s Alexandrem Dubčekem se, jako jeden z prvních funkcionářů, rozhodl odstoupit dosavadní vedoucí tajemník KV KSČ František Kuba. Své rozhodnutí zdůvodnil tím, „že nechce být překážkou toho, aby se krajská organizace dostala do

18 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 38 str. ISBN 80-7082-779-3

19 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Brno, Doplněk 1993. 328 str. ISBN 80-85765-02-0

20 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 35 str. ISBN 80-7082-779-3

21 *Tamtéž*, 35 str.

čela obrodného demokratického procesu”. Koncem měsíce ho pak následoval J. Herbolt, který rezignoval na svou funkci tajemníka KV KSČ.²²

Den poté oznámil v dopise adresovaném předsednictvu Národního shromáždění svou abdikaci na post prezidenta A. Novotný. Své funkce dali k dispozici také předseda Ústřední a revizní komise KSČ Pavel Hron, místopředseda Národního shromáždění V. Škoda, předseda Československé strany lidové A. Neuman, vedoucí tajemník středočeského Krajského výboru KSČ aj. Na zasedání ÚV KSČ dne 28. 3. byla oficiálně přijata rezignace A. Novotného na funkci člena předsednictva ÚV a prezidenta republiky. Dále byl na zasedání zvolen do funkce předsednictva ÚV KSČ J. Smrkovský. Vedoucím Ústřední a revizní komise byl zvolen Miloš Jakeš. V souvislosti s odstoupením A. Novotného navrhl Svaz protifašistických bojovníků na funkci prezidenta republiky Ludvíka Svobodu. Tato kandidatura byla ÚV KSČ schválena a dne 30. března byl Ludvík Svoboda zvolen prezidentem ČSSR. Jedna z jeho prvních cest v nové funkci vedla 13. března do Lán, kde uctil odkaz T. G. Masaryka položením kytice na jeho hrob.²³

2.3. Květen a červen 1968

Na plenárním zasedání ÚV KSČ, konaném 4. dubna, bylo zvoleno nové předsednictvo a sekretariát, které 5. dubna schválilo Akční program. Tento program byl určitou směrnicí či souborem instrukcí, kterými se měli zástupci KSČ řídit a pokračovat tak v započatém procesu reformem. Svým obsahem zasahoval Akční program do všech sfér veřejného života a vyžadoval rozdílnou aplikaci v závislosti na problematice v konkrétních regionech.

V Plzni byla veřejnost seznámena s obsahem Akčního programu 10. dubna 1968, kdy byl otištěn na stránkách Pravdy. Jednou z prvních reakcí na Akční program byl závěr k němuž dospělo předsednictvo KV KSČ již 11. dubna. Tehdy „zjistilo“, že dokument²⁴, který přijalo 22. září 1967 je v rozporu se stanovami KSČ. A tak bylo řízení činnosti závodních organizací opět předáno okresním výborům.²⁵

²² *Tamtéž*, 36 str.

²³ PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Brno, Doplněk 1993. 333 str. ISBN 80-85765-02-0

²⁴ Dokument vešel v platnost pod názvem: „Zásady řízení a ovlivňování práce Základních organizací KSČ v krajských orgánech, podnicích, zařízeních a institucích”

Ve dnech 27. - 29. dubna se v Plzni konala krajská konference KSČ. Její účastníci deklarovali nutnost pokračovat v polednovém tempu, nepolevovat v reformním snažení a rozhodně prosazovat Akční program. Z příspěvků referujících byl patrný důraz na nezpochybnitelné postavení KSČ jako vůdčí síly, která stojí v čele obrodného procesu, ale své vůdčí postavení ve společnosti si nevyvucuje mocí, nýbrž přirozenou autoritou a respektem, kterého se jí od lidu dostane za prosazování reformní politiky. Zároveň byli na konferenci zvoleni noví zástupci KV KSČ. Vedoucím tajemníkem se stal Ladislav Karda, tajemníkem KV KSČ Jaroslav Janeček. Dále pak bylo zvoleno nové prozatímní předsednictvo o sedmi členech. Jako členové KV KSČ byli zvoleni především proreformní komunisté. Mezi nimi byli i radikální kritici, kteří v minulosti odvážně vystupovali proti direktivním metodám řízení společnosti (Svatopluk Holec, Zdeněk Rýdl, Antonín Samek a další). Právě tito nově zvolení členové se v budoucnosti ukázali jako největší opora obrodnému procesu.²⁶

Duben 1968 byl také příznačný zakládáním nových spolků, sdružení a organizací. Koncem dubna se konala první porada obnoveného Junáka, na které se sešlo více jak 400 členů. Závěrem této porady byla zpráva odeslaná KV KSČ v Plzni, ve které se svaz Junáku „hrdě přihlásil do socialistického tábora“.²⁷

V květnu dále naplno pokračovala realizace Akčního programu. K významné události, spojené s uvolňováním režimu, došlo v Plzni 6. května. Za účasti více jak deseti tisíc lidí proběhla vzpomínková slavnost k uctění památky padlých amerických vojáků, kteří v roce 1945 osvobodili Plzeň a další místa v západních Čechách. K pietnímu aktu došlo na křižovatce třídy 1. máje (dnes Klatovská třída) a Moskevské třídy (dnes Americká ulice).²⁸ Delegace Městského výboru Národní fronty v Plzni a zástupci studentů plzeňské Vysoké školy strojní a elektrotechnické položili věnce v místě, kde měl původně stát památník, jehož zbudování bylo však vývojem po roce 1948 z politických důvodů chápáno jako nežádoucí. Projevu se zhostil tajemník Městského výboru Československé strany socialistické Václav Špíral, který mimo jiné prohlásil:

25 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 43 str. ISBN 80-7082-779-3

26 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 45 - 46 str. ISBN 80-7082-779-3

27 *Tamtéž*, 52 str.

28 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech*: Od prvních stop osídlení až po současnost. Praha, Lidové noviny 2004. 479 str. ISBN 807106-723-7

“Je pravda, že drtivou část země osvobodila sovětská armáda, ale určitou část a z toho právě Plzeň také americká. Proto vzpomínáme s úctou a vděčností prostých amerických lidí“. Závěrem slavnostního aktu, pak po dlouhých dvaceti letech mlčení, rozezvučila Moskevskou třídu americká hymna.²⁹

Dalším důkazem uvolnění politických poměrů v ČSSR bylo ustavení organizace bývalých politických vězňů poučovacího komunistického režimu (K 231) pro všechny tři plzeňské okresy (Plzeň-město, Plzeň-sever a Plzeň-jih). Na jejich ustavující schůzi, konané dne 7. května, zazněly požadavky volající po úplné rehabilitaci, po přiznání statutu politických vězňů aj.³⁰

Koncem května pak v Plzni vznikl přípravný výbor Klubu angažovaných nestraníků (KAN), který se přihlásil k obrodnému demokratizačnímu procesu a zároveň uvedl ve svém prohlášení: “Jsme pro sociální spravedlnost pro všechny a pro zrovnoprávnění nestraníků v životě občanském i veřejném, v zaměstnání aj.“³¹

Dne 11. května navštívil Plzeň předseda Národního shromáždění ČSSR Josef Smrkovský. Ve svém projevu mimo jiné prohlásil, že Československo chce dělat svou vlastní zahraniční politiku, která nebude narušována tlaky z vnějšku.³²

Dne 27. května došlo k vyhlášení jednodenní hladovky ze strany studentů, kteří nebyli spokojeni se stravou ve vysokoškolské menze v Kollárově ulici. Jejich akce byla jedním z prvních projevů studentské nespokojenosti v Plzni v období politického uvolnění.³³

Také začaly být v západočeském regionu zakládány pobočky Společnosti pro lidská práva. Mezi hlavní požadavky patřilo především sepsání nové ústavy a dodržování Deklarace lidských práv, tak jak byla v roce 1948 přijata Organizací spojených národů.³⁴

29 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 51 str. ISBN 80-7082-779-3

30 *Tamtéž*, 52 str.

31 *Tamtéž*, 53 str.

32 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 347 str. ISBN 80-85765-02-0

33 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech*: Od prvních stop osídlení až po současnost. Praha, Lidové noviny 2004. 479 str. ISBN 807106-723-7

34 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 53 str. ISBN 80-7082-779-3

Dne 26. června bylo na návrh vlády Národním shromážděním schváleno několik důležitých zákonů. Mezi nimi zákon o úplném zrušení cenzury tisku a o rehabilitaci. Dne 27. června byl zveřejněn manifest Dva tisíce slov, který vyšel jako článek v Literárních listech, v deníku Práce, v Mladé frontě a v Zemědělských novinách. Jeho autor Ludvík Vaculík se v něm obrací k dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům, vědcům, politikům aj. a vyzývá je k ostražitosti před nadcházejícím létem, prázdninami a mimo jiné sděluje: „Obracíme se na vás v tomto okamžiku naděje, která je však pořád ohrožena. Trvalo několik měsíců, než mnozí z vás uvěřili, že mohou promluvit, mnozí však nevěří ani teď. Ale promluvili jsme už tak a tolik se odkryli, že svůj úmysl zlidštit tento režim musíme jedinečně dokončit. Jinak by odplata starých sil byla krutá. Obracíme se hlavně na ty, kdo zatím jen čekali. Čas, který nastává, bude rozhodující pro mnoho let“.³⁵

Ještě téhož dne telefonoval předsednictvu ÚV KSČ nositel Řádu Klementa Gottwalda za budování socialistické vlasti a první tajemník Komunistické strany Sovětského svazu Leonid Iljič Brežněv. Ten kvalifikoval Dva tisíce slov jako „nástup sil, které navodí kontrarevoluční situaci“. Vaculíkův článek tak ještě umocnil vzrůstající napětí mezi Kremlem a Prahou. Stanovisko vládních orgánů charakterizuje zpráva ze schůze předsednictva ÚV KSČ, v níž se mimo jiné konstatuje: „Je to útok proti současnému vedení KSČ i státu, který má být dohnán k tomu, aby proti nástupu dezorganizujících, protisocialistických sil musel vystoupit mocenskými prostředky. Tím má být diskreditována nová politika a zmařeny cíle Akčního programu strany.“³⁶

Tento závěr však nesdíleli všichni vedoucí představitelé KSČ. Postoj Alexandra Dubčeka byl v mnohém daleko smířlivější a Josef Smrkovský se od něj v tisku dokonce veřejně distancoval. V protikladu k těmto reakcím stojí například jednání A. Indry, který ještě před závěrečným rozhodnutím předsednictva ÚV KSČ o postoji k manifestu, rozesílá stranickým sekretariátům oznámení, že předsednictvo ÚV KSČ označilo Dva tisíce slov za kontrarevoluční platformu.³⁷

35 PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří: *Občanská společnost 1967-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970, 2. díl, 2. svazek: Sociální organismy a hnutí Pražského jara. Praha - Brno, ÚSD - Doplněk 1998. 383 str. ISBN 80-86270-80-3

36 *Tamtéž*, 385 str.

37 PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří: *Občanská společnost 1967-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970, 2. díl, 2. svazek: Sociální organismy a hnutí Pražského jara. Praha - Brno, ÚSD - Doplněk 1998. 485 str. ISBN 80-86270-80-3

V Západočeském kraji získal manifest značnou podporu, ale spíše než s bezvýhradným souhlasem s jeho zněním se jednalo o nesouhlas s reakcí ÚV KSČ. Ta byla mnohými považována za návrat k potlačování jiných než oficiálních názorů. To, že se organizace formálně spadající pod ÚV KSČ neztotožnily s jeho zamítavým postojem, svědčí o pokročilém stupni demokratického smýšlení v Západočeském kraji.³⁸

2.4 Červenec 1968

Na přelomu června a července probíhaly v krajích mimořádné okresní konference, které měly za úkol vybrat delegáty na chystaný XIV. sjezd KSČ. Avšak v mnoha krajích byla tato jednání zastíněna diskuzemi nad manifestem Dva tisíce slov a všeobecně nad podstatou budoucího směřování politiky. V Plzni proběhly okresní konference mezi 6. - 7. červencem. V projevu vedoucího tajemníka KV KSČ Ladislava Kardy zazněly ostré výtky na adresu vedení KSČ, když byl Kardou zpochybněn „monopol na mocenské postavení strany a neomylnou pravdu“. Souhlasil sice se zachováním vůdčího postavení KSČ, avšak jasně deklaroval své přesvědčení, že toto postavení může být zachováno pouze na základě prosazování reformních kroků, jejichž výsledkem bude to, že lidé z vlastního přesvědčení, nikoliv donucení, ocení stranu svojí důvěrou a přirozeným respektem. Dále byl na konferenci vznesen, tehdy již obligátní, požadavek na urychlení obrodného procesu a důraznější prosazování reformu. Zároveň byl zdůrazněn nevyhnutelný rozchod s těmi, kteří neprosazují demokratizaci a obrodný proces.³⁹

Sovětské vedení reagovalo na červnové (resp. polednové) události stupňováním tiskové kampaně proti ČSSR. Moskevská Pravda ujistovala čs. dělnickou třídu, že sovětský lid pochopil její volání o pomoc. Dne 3. 7. oznámil L. Brežněv ve svém projevu: „Nám nikdy nebudou lhostejné osudy výstavby socialismu v jiných zemích“. Ze schůze představitelů komunistických stran konané ve Varšavě mezi 14. - 15. 7. vzešel dopis adresovaný představitelům ČSSR. Dne 18. 7. byl tento dopis, obsahující ultimativní požadavky a zdůrazňující, že „obrana socialismu v ČSSR je společnou věcí všech sousedních zemí“, zveřejněn v Rudém právu. Předsednictvo NS odpovědělo usnesením, v němž zdůraznilo nezadatelné právo každé země a jejího lidu na samostatné řešení vnitřních problémů.⁴⁰

38 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 59 str. ISBN 80-7082-779-3

39 *Tamtéž*, 60 str.

40 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Brno, Doplněk 1993. 356 -

Členové KV KSČ v Plzni vyjádřili jednoznačný souhlas s usnesením NS v otázce zasahování okolních zemí do situace v ČSSR a podpořili jeho odpověď na „varšavský dopis“. V Západočeském kraji začaly probíhat protesty proti snahám o vměšování zvenčí. Nejaktivnějšími byli v tomto ohledu zaměstnanci plzeňské Škodovky, kteří na socialistická velvyslanectví zaslali dopisy, v nichž odsuzovali vyvíjený nátlak a konstatovali, že své záležitosti si umí lid Československa vyřešit bez jejich „pomoci“. Mimo jiné se v nich také velvyslanci (a čtenáři deníku Škodovák, ve kterém byly dopisy otištěny) mohli dočíst: „Jsme sice malý stát, ale jsme velmocí v úsilí o klidné řešení neutěšené situace“⁴¹

Dne 29. července byla zahájena dvoustranná jednání v Čierné nad Tisou. Delegace ÚV KSČ vedená A. Dubčekem zde jednala s delegáty ÚV KSSS o situaci v ČSSR. Sovětské představitelé vedení L. Brežněvem dali v těchto jednáních jasně najevo odhodlání zabránit kapitalistickým živlům v převzetí moci v Československu.⁴²

Na podporu čs. delegace na jednání v Čierné nad Tisou proběhla ještě před jejím zahájením spontánní podpisová kampaň, kterou iniciovala výzva Pavla Kohouta s názvem: „Poselství občanů předsednictvu ústředního výboru KSČ“. Ta byla otištěna 26. července v Literárních listech a psalo se v ní mimo jiné: „Je vaším posláním přesvědčit vedoucí představitele KSSS, že obrodný proces v naší zemi musí být doveden do konce tak, jak to odpovídá zájmům naší společné vlasti i zájmům pokrokových sil na všech kontinentech. Vše oč usilujeme, dá se shrnout do čtyř slov: SOCIALISMUS! SPOJENECTVÍ! SUVERENITA! SVOBODA!“⁴³

V Plzni se „Poselství“ setkala s velmi pozitivním ohlasem a masovou podporou. Ta byla demonstrována 21 717 podpisy, které byly koncem měsíce dopraveny do Prahy. Jedním z mála lidí, kteří veřejně odmítli vyjádřit „Poselství“ podporu, byl předseda Městského národního výboru v Plzni Gustav Rada. Ten se naopak přihlásil k podpoře zavrhnutého „varšavského dopisu“, který se ultimativně dožadoval zastavení reforem a

358 str. ISBN 80-85765-02-0

41 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 65 str. ISBN 80-7082-779-3

42 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 362 str. ISBN 80-85765-02-0

43 PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří: *Občanská společnost 1967-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970, 2. díl, 2. svazek: Sociální organismy a hnutí Pražského jara. Praha - Brno, ÚSD - Doplněk 1998. 394 str. ISBN 80-86270-80-3

obrodného procesu v ČSSR. Dne 5. srpna pak na schůzi předsednictva MěV KSČ v Plzni nabídl rezignaci na svůj post předsedy MěNV. Oficiálním důvodem pro jeho odstoupení měly být zdravotní potíže, ve skutečnosti šlo o jeho odpor k reformám a k situaci v KSČ. Jeho žádost byla plénem MěV KSČ přijata 12. srpna 1968. Z důvodu srpnové intervence bylo však jeho odstoupení odloženo.⁴⁴

2.5. Vyvrcholení „Pražského jara“ a 21. srpen 1968

Měsíc srpen byl ve znamení určité nervozity vyvolané u části společnosti obavami o budoucí dění. Tento relativní neklid byl způsobený ztupňujícím se mezinárodním tlakem na ČSSR. Nejvyšší představitelé státu uklidňovali veřejnost s tím, že sovětská delegace našla, po jednáních v Čierné nad Tisou, pochopení pro domácí vývoj. I přesto si někteří uvědomovali, na jak tenkém ledě se ČSSR ocitla. Dne 3. 8. se v Bratislavě konala schůzka pěti komunistických stran a čs. stranické delegace. Této schůzky využili V. Biľak, A. Indra, A. Kapek, D. Kolder a O. Švestka. L. Brežněvovi předali tzv. „zvací dopis“, ve kterém žádali o pomoc všemi dostupnými prostředky. Mezi 15. -17. 8. zasedalo v Moskvě politbyro ÚV KSSS, které rozhodlo o vojenské intervenci do ČSSR a určilo konkrétní datum.⁴⁵

Západní Čechy patřily mezi region, kde optimismus převládal nad obavami z intervence. Během srpna byly v Plzni zakládány další nové spolky a organizace. Jedním z nich byl i Dubček- klub, jehož první iniciativou bylo uspořádání diskuzního večera na téma „A co dál“. O členství v tomto klubu byl velký zájem a to nejen v Plzni, ale i v Praze a dalších městech. Dne 19. 8. byl pak založen Klub přátel akademika Šika, který si kladl za cíl urychlit prosazování hospodářských reforem podle návrhů O. Šika. Avšak to jediné, co Klub přátel akademika Šika, díky nešťastnému načasování svého založení stihl udělat, byl jen samotný akt založení klubu.⁴⁶

Ještě 20. srpna 1968 vystoupil Gustav Husák na veřejném shromáždění v Žiaru nad Hronom. Kritizoval pomalý postup demokratizace na Slovensku a prohlásil, že „nový

44 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 481 str. ISBN 807106-723-7

45 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Brno, Doplněk 1993. 364 - 368 str. ISBN 80-85765-02-0

46 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 64 str. ISBN 80-7082-779-3

proud představovaný u nás soudruhem Dubčekem je tak silný v českém i slovenském národě, že není takové síly, aby mu kdokoliv dveře přivíral”.⁴⁷

Ještě téhož dne, kolem 23. hodiny, překročila vojska pěti států Varšavské smlouvy hranice ČSSR. Západočeský kraj byl intervenován armádní skupinou “B” tvořenou sovětskými divizemi a divizemi NDR.⁴⁸

Krátce po půlnoci zaznamenala čs. vojenská velitelství rozkaz generála Džúra o nepoužití zbraní a o materiálové pomoci spojeneckým vojskům.⁴⁹ Bylo zřejmé, že vojenský odpor proti okupantům by byl, vzhledem k obrovské početní a materiální převaze nepřítele, zbytečný a stál by mnoho lidských životů. Na celém území ČSSR se zvedla vlna nesouhlasu proti „bratrské” pomoci.

Záměrem sovětského vedení bylo za pomoci půlmilionové armády (ta měla spíše demonstrativně ilustrovat odhodlání sovětů obnovit staré pořádky - sovětské vedení nepředpokládalo, že by mohlo dojít k ozbrojenému konfliktu), co nejrychleji rozdrtit reformní hnutí a vytvořit „revoluční vládu”, která by legalizovala jejich intervenci. V tomto ohledu se spoléhalo na loajálního Ludvíka Svobodu. Ten ovšem, pod vlivem celonárodního antikolaboračního odporu, nevyužil svého ústavního práva a nejmenoval dělnicko-rolnickou vládu, která by se stala nástrojem v prosazování sovětských směrnic. Místo toho se prezident snažil prosadit jednání se sovětskou stranou, za přítomnosti zatčeného jádra reformního vedení KSČ. Nenaplněním původního plánu se sovětské vedení ocitlo „ve slepé uličce”. Nepodařilo se mu ani mezinárodně legitimovat intervenci, ani dosadit do vedení ČSSR jemu loajální garnituru. Nastalou situaci jim nakonec pomohl vyřešit sám L. Svoboda, když bez souhlasu XIV. sjezdu KSČ odletěl do Moskvy. Zde bylo shromážděno zhruba dvacet československých vedoucích politiků, kterým zástupci politbyra KSSS předkládali k podpisu různá ultimáta. Ta se stala základem tzv. moskevského protokolu z 26. 8. 1968. Tento dokument, který byl z pochopitelných důvodů Sověty vynuceně označen za tajný, nebyl plodem žádných oboustranně korektních jednání. Spíše než o protokolu se dá hovořit o moskevském

47 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 369 str. ISBN 80-85765-02-0

48 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 72 str. ISBN 80-7082-779-3

49 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 370 str. ISBN 80-85765-02-0

diktátu. Jeho podepsáním byla radikálně omezena suverenita ČSSR a reformní jádro KSČ ztratilo poslední naději na pokračování v polednovém tempu. Tento fakt si však mnozí, včetně A. Dubčeka, uvědomili až s odstupem času.⁵⁰

Obsazování Plzně probíhalo podobně jako v jiných regionech. Odpoledne, krátce po 10. hodině, bylo obsazeno plzeňské Gottwaldovo nádraží. V 11:55 hodin hlásila krajská správa VB v Plzni ve městě střelbu, která si vyžádala jednoho mrtvého a dva raněné.⁵¹

50 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 169 - 171 str. ISBN 80-85765-02-0

51 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech*: Od prvních stop osídlení až po současnost. Praha, Lidové noviny 2004. 481 str. ISBN 807106-723-7

3. PLZEŇSKO PO 21. SRPNU 1968

Předsednictvo KV KSČ v Plzni reagovalo na vstup vojsk Varšavské smlouvy rezolutním prohlášením, v němž vyjádřilo odhodlání pokračovat v započatých reformách a neustupovat tlaku ze stran intervenistů. Zároveň však, zcela rozumně, vyzývalo lid k rozvážnosti. V plzeňské Pravdě je otištěno prohlášení KV KSČ 22. srpna: „Společnými silami budeme pracovat za plné obnovení suverenity státu. Kategoricky žádáme, aby ÚV, NS a prezidentovi byla umožněna suverenní činnost. Jsou to jediní oprávnění představitelé KSČ a lidu. Hajme naši pravdu, ale zachovejme rozvahu”.⁵² V pravé poledne byla demonstrována jednota plzeňského lidu a odpor k okupaci dvou minutovou manifestací, při níž se rozhoukaly sirény, klaksony aut a pozastavila se práce. Před kostelem sv. Bartoloměje zahájili protestní hladovku tři mladí lidé.⁵³

3.1. Srpnové vysílání plzeňského rozhlasu

Důležitou roli sehrálo během prvních dní okupace rozhlasové vysílání plzeňského studia. Poté co byl umlčen hlavní pražský vysílač, byli posloucháni hlasatelé Svobodné Plzně po celé republice a to dokonce až na východním Slovesku. V analýze StB k akci SPOJ se uvádí: „Plzeňské rozhlasové studio patří svým vybavením k nejmodernějším v ČSSR. Tato skutečnost, společně se závažným momentem, který je nutno spatřovat v tom, že plzeňské studio nebylo po celou dobu srpnových událostí roku 1968 vyřazeno z provozu a nebylo obsazeno spojeneckými vojsky, vedlo zřejmě pražské studio k tomu, pověřit Plzeň vysíláním tzv. štafety. Po celou dobu srpna 1968 bylo vysíláno přímo ze studia. Příkaz k vysílání dal bývalý ředitel plzeňského rozhlasu Vladimír Semrád. I v plzeňském rozhlasu bylo známo, že bývalý ministr spojů soudruh Hofman vydal příkaz vypnout vysílače. Toto však nebylo respektováno. Naopak, když byl Semrád vyzván příslušníkem bezpečnosti k vypnutí vysílače, konzultoval toto s bývalým vedoucím tajemníkem KV KSČ Ladislavem Kardou, a rozkaz nesplnil”.⁵⁴ Na štafetovém vysílání plzeňského rozhlasu se podíleli: ředitel studia Vladimír Semrád, redaktor Miroslav Pražák, šéf krajské zpravodajské redakce Rudolf Kořínek, redaktorka Alena Měřínská, hlasatelka Věra Formánková, hlasatel Karel Sedláček, herec Václav Neužil, herec Jiří Samek, technik Pavel Liška aj. Poslední jmenovaný byl známý mezi spolupracovníky

52 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 75 str. ISBN 80-7082-779-3

53 *Tamtéž*, 74 str.

54 SEDLÁČEK, Karel: *Vzpomínka na plzeň: Čas lámání chleba a charakterů*, Československý rozhlas Plzeň – srpen 1968 a roky poté. Praha, 2011. 8 str.

pod přezdívkou Pedro, a toto označení pak bylo používáno jako heslo při propojování jednotlivých rozhlasových pracovišť v celé republice. Zajímavou zprávou, dokumentující tehdejší náladu, je dopis šéfa krajské zpravodajské redakce Rudolfa Kořínska, adresovaný ideologickému oddělení KV KSČ v Plzni ze dne 8. června 1970. R. Kořínek, v době intervence cizích vojsk byl na dovolené, v dopise vzpomíná: „Zprvu jsem nevěřil tomu, co se 21. srpna stalo, ale pak jsem si řekl, co se dá dělat a pracoval jsem dál na stavbě své rekreační chaty. Teprve tehdy, když se z pražského rádia ozývaly zoufalé hlasy, a myslím, že i střelba, běžel jsem k telefonu, spojil se s Plzní a žádal, abych byl dopraven do Plzně. Mezitím jsem se opil. V tom stavu jsem se udržoval i po celý srpen, a ještě dlouho po něm.”⁵⁵

3.2. Reakce společnosti na okupaci

Dne 22. srpna vycházela další a další prohlášení, v nichž byly vyzývány intervenční armády k opuštění ČSSR. Plénum KV KSČ v Plzni odsoudilo události posledních dní a požadovalo stažení vojsk a právo na suverenitu. Kolem 11 hodiny byl v Praze zahájen mimořádný XIV. sjezd KSČ. V nočních hodinách byl zvolen ústřední výbor. Za Západočeský kraj v něm byla přítomna Libuše Hrdinová, do čela předsednictva byl zvolen nepřítomný A. Dubček. V poledne opět proběhla stávková akce, tentokrát trvala celou hodinu. Zastavila se doprava, městem zněly sirény a klaksony aut, ustala práce. Příslušníci lidových milicí přišli s prohlášením, že rozkazy ohledně svého odzbrojení, přijmou pouze od vrchního velitele A. Dubčeka. Pracovníci plzeňské Škodovky poslali dopis L. Brežněvovi, v němž mu vysvětlují, že jde o omyl, a že se stal „obětí našich zrádců”. V nočních hodinách byla okupačními vojsky obsazena tiskárna deníku Pravda v Kovářské ulici. Redakce Pravdy však zůstala neobsazena a deník vycházel dál.⁵⁶

Od 23. srpna se v Plzni začala uplatňovat nová forma protestu. Lidé začali stírat názvy ulic a zakrývat či otáčet ukazatele směru. Tento způsob protestu značně ztížil orientaci okupačních sil ve městě. Také se začaly objevovat nápisy a hesla zaměřená proti intervenci. Například nápis, který se objevil na osobním vlaku jedoucím do Plzně: „To čumíte, bolševici, kdo vám chodí po měsíci.”⁵⁷ Na podporu dosavadního politického

55 SEDLÁČEK, Karel: *Vzpomínka na plzeň: Čas lámání chleba a charakterů, Československý rozhlas Plzeň – srpen 1968 a roky poté*. Praha, 2011. 10 str.

56 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 76 str. ISBN 80-7082-779-3

57 PECKA, Jindřich: *Spontánní projevy pražského jara 1968-1969*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970, Díl 1. Praha – Brno, ÚSD - Doplněk 1993. 110 str. ISBN 80-85270-19-6

vedení se na pracovištích spontánně zaváděly mimořádné směny, nazývané lidově Dubčekovy. Jednou z akcí odporu bylo také přerušení dodávek piva z Gambrinusu a Prazdroje do zemí, které do ČSSR vyslaly svá vojska.

V noci z 25. 8. na 26. 8. došlo k nejradiálnějšimu srpnovému zásahu na Plzeňsku. Jednotky sovětské okupační armády přepadly televizní vysílač Krašov. Jeho 17 pracovníků bylo pod výhružkou zastřelení odvečeno do sklepa a následně k nedalekému lesu, kde se stali svědky cílené demolice vysílače za použití trhavin. Vzniklá škoda byla vyčíslena na 75 mil. Kčs a obyvatelé Plzně a okolí zůstali pár dní bez televizního vysílání.⁵⁸

O to důležitější byla v srpnových dnech role médií, která se Sovětům nepodařilo umlčet. Mezi ně patřilo již zmiňované rozhlasové vysílání Svobodné Plzně, ale například také deník Pravda, který byl šířen do Prahy a dalších regionů. Ve dnech po intervenci se v něm, vyjma článků a četných prohlášení odsuzujících okupaci, také objevila řada anekdot a hesel reflektujících tehdejší náladu ve společnosti a dokazující, že i v těch nejtěžších chvílích neztrácejí Češi smysl pro humor. Například z vydání Pravdy ze dne 27. srpna: „Západočeské nakladatelství vydává v těchto dnech novou knihu – učebnici ruštiny. Doufáme, že ji řada sovětských vojáků využije o volných chvílích a doplní si tak vzdělání.” „Byli sytí, když byli doma, ale jsou hladoví, když jsou v Československu. Proč? - Ideologické argumenty jsou příliš hubené.” „Kulturní zpravodaj z Moskvy hlásí: Novináři TASS by museli mít ohromnou fantazii, aby mohli napsat čistou pravdu”, „Legální vláda je ta, která má dělostřeleckou podporu.” „Statistické hlášení: během jedné jediné noci se v Československu narodilo kolem půl milionu lidí. Jejich inteligence je pozoruhodně o něco vyšší, než u předešlých novorozeňat.”⁵⁹

Dne 27. 7. se z Moskvy vrátila čs. delegace. S výjimkou Fr. Kriegla, podepsali znění moskevského protokolu všichni přítomní. Největší zklamání lidu pak přinesl rozhlasový projev Ludvíka Svobody, ze kterého byla patrná kapitulace, poraženectví a nutnost přistoupit na závěry moskevského jednání. Pro řadu obyvatel to musel být opravdový

58 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 78 str. ISBN 80-7082-779-3

59 PECKA, Jindřich: *Spontánní projevy pražského jara 1968-1969*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970, Díl 1. Praha – Brno, ÚSD - Doplněk 1993. 68 - 70 str. ISBN 80-85270-19-6

šok, neboť ti, kterým věřili, a za které byli ochotni položit své životy, se podvolili vůli okupantů.⁶⁰

V reakci na tyto události byla na plenárním zasedání KV KSČ v Plzni přijata rezoluce, která požadovala odstoupení těch, kteří „zradili jednotný boj našeho lidu“, jmenovitě šlo o V. Biřáka, A. Indru, D. Koldera aj. Zároveň KV KSČ odsoudilo způsob, jakým bylo jednáno s legálními představiteli Československa v Moskvě a označilo výsledné dohody za diktát. Krátce po projevu L. Svobody, který vyzval ke klidu a rozvaze, prošel Plzní rozčarovaný průvod mládeže. V čele byla nesena černá vlajka s nápisem „obětí okupace 68“. Tento průvod nejprve zamířil k radnici, zde byl vedoucím tajemníkem MěV KSČ Janem Metličkou ujištěn o nekapitulanském postoji městského výboru. Dále pak průvod zamířil před budovu KV KSČ, tam byl jejími zástupci ujištěn v rozhodném zachování polednového kursu a v pokračování proreformní politiky. Následně byla účastníky průvodu skandována hesla jako „Ať žije KSČ, svoboda a republika“. Z těchto a podobných reakcí je ještě stále patrné, že společnost neodsoudila KSČ, ani její vůdčí osobnosti, které podepsali moskevský protokol. Vinu za probíhající krizi připisovala sovětským okupantům a jejich představitelům. Společnost byla připravena projevit důvěru svému vedení a byla odhodlána podpořit jej v boji proti sovětskému útlaku, v boji za pokračování reform, v boji za prosazování Akčního programu.⁶¹

Dalším projevem nesouhlasu se v Plzni stalo přejmenování některých ulic a institucí. Moskevská třída se stala třídou Ludvíka Svobody, kino Moskva kinem Elektra a kino Leningrad bylo přejmenováno na kino Lucerna. Dne 29. srpna proběhla jednání mezi zástupci KV KSČ v Plzni a zástupci sovětské armády. Ti požadovali odstranění protisovětských hesel a obnovení orientačních značek. Jejich požadavek KV KSČ odmítlo. Poslanec Národního shromáždění za kraj B. Lomský, který byl přítomen na jednání, prohlásil: „Naše přátelství bylo zraženo způsobem nemajícím v dějinách obdoby“.⁶²

Dne 31. srpna se konalo první zasedání ÚV KSČ od návratu čs. představitelů z Moskvy. V rámci plnění moskevského protokolu a závěrů z něho vyplývajících byli odvoláni z

60 OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc, společnost 1968-1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, Maxdorf 1994. 12 str. ISBN 80-85800-12-8

61 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 79 - 80 str. ISBN 80-7082-779-3

62 *Tamtéž*, 81 str.

funkcí někteří významní činitelé. Mezi nimi například Fr. Kriegl, Č. Císař, O. Švestka, A. Kapek a mnozí další. Mezi body programu bylo také usnesení o XIV. sjezdu KSČ, který byl tímto prohlášen za neplatný. Vrcholem jednání pak bylo čestné prohlášení V. Biřáka, J. Pillera, M. Jakeše, D. Koldera aj., o tom, že se nikdy nedopustili ničeho, co by bylo v rozporu se zájmy čs. lidu či v rozporu s jejich stranickou ctí.⁶³

3.3. Posrpnový vývoj

Posrpnový vývoj přinášel postupnou konsolidaci poměrů a pozvolný nástup normalizace. Dne 5. září přijal prezident demisi O. Šika a ministra vnitra J. Pavla. Zároveň ministerstvo vnitra oznámilo, že zamítlo stanovy K231 a KAN. Dne 11. 9. v rozhovoru J. Smrkovského s V. Kuzněcovem, vyjádřil zástupce sovětské strany nespokojenost s plněním moskevského protokolu a pomalým postupem normalizace. Téhož dne prohlásil na jednání ÚV KSS G. Husák, že základem snažení musí být rozhodné prosazování moskevského protokolu. Dne 13. 9. schválil parlament zákony, které omezily svobodu tisku a shromažďovacího práva. Dále schválil zákon o Národní frontě, jehož důsledkem bylo rušení občanských organizací, které vznikly v období Pražského jara. Dne 25. 9. bylo na jednání vlády o normalizaci rozhodnuto o odvolání ředitele čs. televize J. Pelikána a ředitele čs. rozhlasu Zd. Hejzlara.⁶⁴

Posrpnová situace na Plzeňsku byla v prvních měsících v mnoha ohledech odlišná od vývoje v jiných regionech. Především zásluhou KV KSČ a jejího vedoucího tajemníka Ladislava Kardy. KV KSČ se snažil navázat na polednový kurs a nástup normalizace se pokoušel v rámci svých možností přibrzďovat. Pokoušel se nedávat prostor prosovětsky laděným politikům, čímž jim zabraňoval v obsazení důležitých postů. Normalizační opatření zaváděl jen bylo-li to nezbytně nutné. Přitom poukazoval na jejich zbytečnost, kterou odůvodňoval poklidným průběhem srpnových událostí na Plzeňsku. Politikou L. Kardy byla tedy do značné míry snaha o kompromisní řešení a o zachování alespoň některých polednových výtoků. Ukázková politika tzv. menšího zla.⁶⁵

Dne 1. 9. odstoupil, na naléhání plenárního zasedání MěNV v Plzni, z funkce předsedy Gustav Rada. Jako oficiální důvod byl opět uveden špatný zdravotní stav. Pravým

63 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 384 str. ISBN 80-85765-02-0

64 *Tamtéž*, 387 – 389 str.

65 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 115 str. ISBN 80-7082-779-3

důvodem však byl jeho, již dříve deklarovaný, nesouhlas s obrodným procesem a neskrývaná radost nad „bratrskou pomocí“ poskytnutou 21. srpna. Toto odvolání však neznamenal konec jeho politické kariéry. Dne 16. 4. 1970 byl zvolen primátorem města Plzně a zařadil se mezi nejradikálnější normalizátory na Plzeňsku.⁶⁶

Dne 8. 9. zahájilo divadlo Josefa Kajetána Tyla v Plzni novou sezonu představením Smetanova díla *Má vlast*. První premiérou nové sezony byla 12. 10. Tylova *Fidlovačka*. Tato premiéra se stala demonstrací vlastenectví a manifestací národní jednoty.⁶⁷

Dne 11. září zavítal do Plzně prezident Ludvík Svoboda a ačkoliv se jeho srpnový rozhlasový projev neseťkal s pozitivním ohlasem, byl u veřejnosti stále jedním z nejoblíbenějších politiků. Ve Škodovce, kde měl besedu se zaměstnanci, však musel jeho projev mezi posluchači vyvolat rozpaky. Vyjádřil v něm potřebu čelit nové hrozbě pravicových sil a urychleně plnit závazky, které byly Sovětskému svazu dány podpisem moskevského protokolu. Zdůraznil, že pouze tímto způsobem bude možné pokračovat v polednovém kurzu, a že pouze tak je možné přimět intervenční armády ke stažení z území ČSSR. Budoucí vývoj v zemi však jeho slova vyvrátil.⁶⁸

Mezi 3. - 4. říjnem se čs. delegace, vedená A. Dubčekem, zúčastnila jednání v Moskvě. Tématem jednání byl postup normalizace a příprava smlouvy legalizující pobyt sovětských vojsk v ČSSR. Dne 18. 10 byla na plenárním zasedání NS přijata „Smlouva mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou svazu sovětských socialistických republik o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky“. Pro bylo 228 poslanců, proti pouze čtyři, mezi nimi i Fr. Kriegel. Dne 27. 10. schválilo Národní shromáždění zákon o federativním uspořádání ČSSR. Mezi 14. - 17. listopadem proběhlo tzv. „listopadové plénum“ ÚV KSČ. Na tomto zasedání se vedení ÚV distancovalo od „negativních“ prvků polednové politiky a vyhlásilo program normalizace. Na důkaz nespokojenosti se závěry vyplývajícími z „listopadového pléna“ uspořádali studenti vysokých škol 17. listopadu

66 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 483 str. ISBN 807106-723-7

67 *Tamtéž*, s. 483.

68 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 82 - 83 str. ISBN 80-7082-779-3

stávku. Jejich požadavkem bylo splnění deseti bodů, které vycházely z podstaty Akčního programu.⁶⁹

Dne 13. listopadu se k požadavkům Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy přihlásili i plzeňští vysokoškoláci. V deseti bodech studenti požadovali například: pokračování v polednovém vývoji, zachování občanských svobod, svobodu spolčování a shromažďování, svobodu vědeckého bádání, svobodné výjezdy do zahraničí, odchod sovětských vojsk, termín pokračování XIV. sjezdu aj. Zároveň učinili plzeňští studenti vstřícný krok směrem ke komunistickému vedení, když odsouhlasili, že případné stávky a protesty se omezí pouze na areály vysokoškolských komplexů. Tímto vstřícným gestem chtěli dát odpovídajícím vládním činitelům najevo, že jsou ochotni jednat, ale požadovali, a to v co nejkratším možném termínu, vyhotovení odpovědi se stanovisky na požadavky obsažené v “deseti bodech”. Odpovědi se stala diskuze, která proběhla 18. listopadu ve Velkém divadle v Plzni. Na dotazy a nejasnosti studentů reagoval vyslaný zástupce ÚV KSČ J. Hauer. Tato odezva ze strany ÚV KSČ však studenty neuspokojila a odpovědi J. Hauera byly shledány za nepostačující. Reakcí studentů bylo připojení se k výzvě Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy. Mezi 18.-21. listopadem proběhla studentská stávka koordinovaná Akademickou radou studentů v Plzni. Ke stávce se připojili i studenti středních škol. Celý akt nesouhlasu s nově nastavovaným vývojem proběhl poklidně v budovách univerzit. Studenti nevyšli demonstrovat do ulic, čímž se zabránilo střetu se Státní bezpečností, která vyčkávala v přistavených autobusech před budovami škol. Podle vyjádření studentů byli s to „zaplnit ulici až po pracujících ze Škodovky”.⁷⁰ V reakci na stávku vydal KV KSČ v Plzni následující prohlášení: „Nešlo o akci proti podstatě socialistického zřízení vyvolanou protisocialistickými silami. Proti stávce se nestavíme, ale nesouhlasíme s jejím přenesením na střední školy.”⁷¹ Názorným příkladem, který dokumentuje snahu plzeňského vedení vzpírat se, v rámci možností, nařízením z centra, je rozpor mezi tímto stanoviskem KV KSČ v Plzni ke studentské stávce a prohlášením vlády. V něm se

69 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 392 str. ISBN 80-85765-02-0

70 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 135 str. ISBN 80-7082-779-3

71 *Tamtéž*, 121 str.

mimo jiné uvádí: „Nemělo být použito stávkový prostředek k vyjádření obav studentů o realizaci základních principů polednové politiky“⁷²

3.4. Zpráva Krajské správy SNB za rok 1968

Celý rok 1968 pak dokumentuje Krajská správa Státní národní bezpečnosti v Plzni ve své roční zprávě o činnosti za rok 1968, která je datovaná k 28. prosinci 1968. Tento dokument je součástí archivu bezpečnostních složek a byl označen jako „přísně tajný“. Jako jeho autor je podepsán náčelník mjr. M. Suchý. Tato zpráva například potvrzuje „liknavost“ plzeňského vedení ve vztahu k zavádění normalizačních opatření: „Vývoj další vnitropolitické situace není uspokojivý, provádění skutečné normalizace politického života není upřímné, okresní funkcionáři aparátu strany, vedoucí ekonomických úseků nejsou jednotni, sdělovací prostředky nadále rafinovanější měrou napadají poctivě myslící občany.“⁷³ Dále se k posrpnovým událostem ve zprávě uvádí postoj plzeňských občanů k sovětské „bratrské“ pomoci: „Po 21. 8. 1968 situace nabývala vrcholu, narůstá napadání členů KSČ, hanobení SSSR, strhávání hvězd na závodech i veřejných budovách. Na školách učitelé nejhrubším způsobem napadají sovětská vojska, uráží a pomlouvají vše, co má vztah k SSSR. Narůstá vliv církve, inteligence jak technické, i z řad učitelů, lékařů, stává se znovu vhodnou bází pro vytváření církevního vlivu, legálně podporovanou stranou lidovou, kde lze očekávat, že někteří její funkcionáři půjdou za rámec norem stanovených NF.“⁷⁴ Dalším zajímavým dokumentem je „Případy předané v roce 1968 II. odborem S-StB Plzeň odboru vyšetřování, na které bylo zahájeno trestní vyšetřování“. Ve zprávě jsou zaznamenány například tyto případy protistátní činnosti: „Zahájeno vyšetřování proti rozšiřování letáků, nazvaných „Za svobodu, za Dubčeka“ v OP ŠKODA Plzeň. V letáčích je popisován způsob, jakým byli naši představitelé přinuceni přijmout moskevské dohody.“⁷⁵ Vyšetřováním bylo zjištěno, že autory těchto letáků byl bývalý důstojník československé lidové armády Václav Fýna a pracovnice Škodovky S. Čurková. V porovnání s dalšími záznamy je pozoruhodné, že v tomto případě neuvádí záznam, že

72 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 399 str. ISBN 80-85765-02-0

73 *Archiv bezpečnostních složek, roční zpráva o činnosti StB Plzeň, Č. j.: SB-0079/1968*, [cit. 13. 4. 2013] 4 str. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/digitalni-studovna>

74 *Archiv bezpečnostních složek, roční zpráva o činnosti StB Plzeň, Č. j.: SB-0079/1968*, [cit. 13. 4. 2013] 9 str. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/digitalni-studovna>

75 *Archiv bezpečnostních složek, Případy předané v roce 1968 II. odborem S-StB Plzeň odboru vyšetřování*. [cit. 18. 4. 2013] 2 str. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/digitalni-studovna>

obsah letáků je zkreslený, smyšlený a nepravdivý. Z dalších případů např.: „Zahájeno vyšetřování proti šéfredaktoru “Tuláka” Cožlu Rudolfovi, nar. 1949 a proti autorovi článku “Bijte kovbojčičky”, Růžičkovi Karlovi, nar. 1947. Časopis je vydáván pro tramské osady na Plzeňsku. V článcích časopisu byla napadána přítomnost sovětské armády a jiné nevhodné výroky, nepřispívající k normalisaci poměrů v ČSSR.”⁷⁶ Mezi „obvyklé” projevy protestu patřilo především ztrhávání sovětských vlajek, tištění „protistátních” letáků a jejich následné šíření mezi lidmi nebo znázorňování hákového kříže. Ve většině případů však bylo na základě zákona 173/1 trestní stíhání zastaveno a řešeno jako přestupek.⁷⁷ Kromě porušování zákona ze strany občanů ČSSR však také Krajská zpráva VB v Plzni uvádí, že za období od 21. srpna do 27. prosince zaznamenala celkem 144 incidentů z protiprávního jednání vojsk Varšavské smlouvy, s vyčíslením celkové škody na 154 846 Kčs.⁷⁸

Zdání jednotného společenského protestu proti sovětskému zásahu dementují výstupy některých přesvědčených komunistů z řad obyvatelstva. Ještě před srpnem neměli tito lidé odvalu veřejně vystoupit se svými negativními názory na polednový vývoj, který vedl k odklonu od reálného socialismu. Nyní, posílení vědomím, že je Sovětský svaz nenechal napospas těmto „revizionistickým silám”, začali se pomalu ozývat. Oproti jiným regionům, kde se již po srpnu začali veřejně ozývat ultralevicoví aktivisté, se aktivita těchto lidí v Západočeském kraji prozatím omezila pouze na různá anonymní prohlášení. To bylo zapříčiněno především silnou pozicí proreformně orientovaného vedení kraje, které stále vyvolávalo v těchto lidech obavy a bralo jim tak odvalu veřejně vystoupit. Příkladem je anonymní výzva, kterou obdrželo MěV KSČ 30. listopadu. V ní se autoři dožadovali založení ilegální odnože KSČ pod názvem Gottwald a odstranění „agentů západního imperialisty” Dubčeka a Smrkovského.⁷⁹

76 *Archiv bezpečnostních složek, Případy předané v roce 1968 II. odborem S-StB Plzeň odboru vyšetřování.* [cit. 18. 4. 2013] 4 str. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/digitalni-studovna>

77 Jednou z vyjímek byl případ Likerce Jana a Štefana Jiřího, kterým se podařilo odcizit 2, 5 kg trhaviny, známé jako perunit. Z vyšetřování vyplynulo, že výše jmenovaní chtěli použít výbušninu k zneškodnění sovětského transportéru. Případ byl předán státnímu prokurátorovi.

78 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost.* Praha, Lidové noviny 2004. 483 str. ISBN 807106-723-7

79 *Tamtéž*, 485 str.

4. NÁSTUP NORMALIZACE

4.1. Leden a únor 1969

Prvního ledna roku 1969 vstoupil v platnost zákon o československé federaci. Tohoto zákona využil G. Husák k odstranění J. Smrkovského z politického života, když prosazoval na post předsedy nově vzniklého Federálního shromáždění představitele slovenského národa. Právě na podporu předsedy Národního shromáždění Josefa Smrkovského rozhodně vystoupily závodní výbory Revolučního odborového hnutí ve Škodovce. Požadovaly, aby J. Smrkovský zůstal ve své funkci, v opačném případě byly odhodlány vstoupit v lednu do stávk. KV KSČ v Plzni se částečně podařilo uklidnit napětí prohlášením, v němž oceňoval „zájem pracujících o závažné politické otázky“, ale zároveň vybízel, v otázce prosazování požadavků stávkou, k hledání efektivnějších způsobů politického boje, které „naš demokratický systém zatím ještě poskytuje“.⁸⁰

Napjatou situaci pak musel uklidnit i sám J. Smrkovský, když 5. ledna vystoupil v televizním projevu „Potřebné řešení nalezneme“, v němž vyzval veřejnost, aby v případě, že nebude zvolen předsedou Federálního shromáždění, upustila od plánovaných stávek a protestů.⁸¹

Dne 6. ledna přednesl tajemník ÚV KSČ Josef Kempný návrh opatření ke zvýšení účinnosti stranického a státního tisku, rozhlasu a televize. Cílem těchto opatření bylo: „Orientovat stranický i nestraničný tisk, rozhlas a televizi na publicitu stanovisek, která soustředně podpoří stanovisko předsednictva ÚV KSČ a účinně zajistí jeho přijetí ve veřejném mínění.“⁸²

V Plzni proběhla v této souvislosti řada jednání s redaktory deníku Pravda a předsednictvem KV KSČ. Při jedné z těchto diskuzí, zcela v rozporu s návrhy J. Kempného, promluvil Ladislav Karda. Konstatoval nutnost pokračovat v otevírání diskuzí s veřejností prostřednictvím stránek deníku a vyzval jeho redaktory k „ještě větší drzosti vůči nejvyššímu komunistickému orgánu v kraji“.⁸³

80 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 123 str. ISBN 80-7082-779-3

81 VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970*, 9. díl, 4. svazek: Normalizace (listopad 1968 – září 1969). Praha – Brno, ÚSD – Doplněk 2003. 607 str. ISBN 80-7285-031-8

82 *Tamtéž*, 124 str.

83 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 123 str. ISBN 80-7082-779-3

Na přelomu let 1968 – 1969 se Plzeňsko, především zásluhou proreformního vedení KV KSČ, které takticky mírnilo protisovětské nálady na straně jedné a zároveň bránilo v prosazování některých normalizačních opatření na straně druhé, nestalo jádrem protireformních snah normalizátorů. To bylo také podmíněno poměrně pokojným průběhem posrpnových událostí na Plzeňsku, které neposkytovaly příliš mnoho záminek k radikálnějšímu prosazování normalizačních opatření. Část společnosti sice již tušila, že návrat k předsrpnové politice nebude umožněn, avšak domnívala se, že bude možné zachovat alespoň některé reformy a výdobytky „Pražského jara“.

Jednu z nejtěžších zkoušek připravil novému normalizačnímu režimu svou obětí student filozofické fakulty UK Jan Palach. Ten se, na protest proti kapitulanské politice začínající normalizaci a pobytu sovětských vojsk, upálil 16. ledna. Následkům svého činu podlehl 19. ledna. O vážnosti situace vypovídá schůze předsednictva ÚV KSČ konaná 20. ledna. Přítomný J. Smrkovský na schůzi hodnotí situaci takto: „Mládeže, mladé generace se začíná zmocňovat beznadějí. Vidí budoucnost černě. Je zachvácená pesimismem. To co mladí dělají, jsou zoufalé výkřiky. Jak z toho ven?“ Dále se pak vyjadřuje k otázce pohřbu: „Účast na pohřbu není formální záležitost. Bude tam sto tisíc lidí. Je třeba, aby tam viděli nás, abychom neztratili duchovní kontakt. Chci požádat výkonný výbor, abych mohl jít na pohřeb.“⁸⁴ L. Štrougal reaguje: „Smrkovský vystoupí k večeru. Pokud jde o pohřeb, jsem proti účasti.“ J. Smrkovský: „Jeden milion lidí a nikdo z nás tam nebude...“⁸⁵ Vážnost situace ilustrují obavy L. Brežněva, který telefonoval předsednictvu a varoval ho. Telefonát tlumočil O. Černík: „Telefonoval Brežněv, že jsou velmi zneklidněni a mají strach...Brežněv varoval: Jen aby to nepřerostlo v krveprolití! Pak prohrájete.“⁸⁶ Největší obavu měli čelní představitelé z dalších „pochodů“, přičemž dostávali zprávy, které poukazovali na to, že Palach nebyl zdaleka posledním, ale že se jedná o organizovanou skupinu. K situaci v Plzni uvádí L. Štrougal: „Oni ve městech mezi dělníky přišli klidně. Ve Škodovce rozmlouvali společně. V Plzni to aktivizuje Svaz středoškolského studentstva. Organizuje pochod po 100 lidech na pohřeb... 8000 vedoucích. Výrostci se přiživovali.“⁸⁷

84 *Tamtéž*, 207 str.

85 VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970*, 9. díl, 4. svazek: Normalizace (listopad 1968 – září 1969). Praha – Brno, ÚSD – Doplněk 2003. 208 str. ISBN 80-7285-031-8

86 *Tamtéž*, 205 str.

87 VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970*, 9. díl, 4. svazek: Normalizace (listopad 1968 – září 1969). Praha – Brno, ÚSD – Doplněk 2003. 204 str. ISBN 80-7285-031-8

Společnost si opět ověřila, že politické vedení není odhodlané hájit suverenitu a výdobytky polednové politiky. Jestliže po srpnové intervenci mělo Dubčekovo vedení ještě stále důvěru lidí, začalo ji nyní definitivně ztrácet. Výstižně to dokumentuje prohlášení studentů Filozofické fakulty UK v Praze: „Obáváme se, že za těchto okolností definitivně mizí naše naděje, že kdykoliv v budoucnosti najdeme s tímto vedením stejný jazyk.“⁸⁸ V Plzni se v dopoledních hodinách 20. ledna sešli akademičtí funkcionáři plzeňských vysokých škol v čele s rektorem VŠSE Emilem Langerem a zástupci Svazu vysokoškolského studentstva a vyjádřili nespokojenost s vnitropolitickou situací, která vedla k Palachovu sebeupálení. Zároveň vyjádřili souhlas s požadavky studentstva a apelovali na příslušné orgány, po nichž žádali urychlené odstranění nedostatků, které zapříčinily Palachovu sebevraždu. Odpoledne se pak sešli studenti, zaměstnanci Škody Plzeň a zaměstnanci mnoha dalších podniků, aby uctili Palachovu památku.⁸⁹

Po dvacáté hodině večerní se pak na Dukelském náměstí (dnes náměstí T.G. Masaryka) polil petrolejem 25-letý dělník Josef Hlavatý. Přes zjevnou podobnost s Palachovým činem se však nepodařilo prokázat žádnou souvislost ani motivy, jež mladíka vedly k jeho jednání.⁹⁰ Dne 23. ledna se ve františkánském kostele v Plzni konala mše za zemřelého J. Palacha. Den poté se pak sešli vysokoškoláci na náměstí Republiky a smutečním průvodem opět uctili Palachovu památku. Dne 26. 1. se v Chebu pokusil po vzoru Palacha upálit Jan Bereš, jehož případ vyšetřovala Krajská prokuratura v Plzni. Dalším upáleným se stal 28. 2. student Jan Zajíc. Když se tato zpráva donesla do Plzně, ukončil dirigent Jiří Kout v divadle J. K. Tyla, za souhlasu obecnstva, představení Fidlovačky. Tento akt měl dohru v roce 1970, kdy po Koutovi žádal nový ředitel, aby se za svůj čin veřejně omluvil. Kout odmítl, následkem čehož byl vyhozen z divadla a měl velký problém sehnat jakoukoliv práci. Roku 1978 emigroval do Německa, kde se proslavil jako celosvětově uznávaný operní dirigent.⁹¹

88 OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc, společnost 1968-1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, Maxdorf 1994. 13 str. ISBN 80-85800-12-8

89 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 136 str. ISBN 80-7082-779-3

90 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel – ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 485 str. ISBN 807106-723-7

91 *Tamtéž*, str. 486.

4.2. Březen - květen 1969

Záminkou pro přitvrzení režimu se normalizátorům staly události 28. března. Oslavy vítězství československých hokejistů nad týmem Sovětského svazu na mistrovství světa v ledním hokeji ve Stockholmu měly hluboký emocionální náboj. Tyto oslavy se po celém ČSSR proměnily v demonstrace protiokupantského postoje národa.⁹² V Plzni probíhaly tyto protesty, ve srovnání s jinými regiony, poměrně klidně. Nejprovokativnějším činem byla spontánní akce studentů, kteří před vysokoškolskými kolejemi v Baarově ulici na Borech demonstrativně zapálili sovětskou vlajku. Mezi nejrozšířenější formy odporu a nesouhlasu s posrpnovým vývojem patřilo prosté skandování výsledku zápasu.⁹³

Tyto demonstrace poskytly dostatečnou záminku k odstranění Dubčeka z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ (za svou polednovou a proreformní politiku byl „odměněn důležitou“ funkcí diplomata v Turecku). Došlo k tomu 17. dubna 1969 na zasedání Ústředního výboru KSČ. Jeho nástupcem se stal Gustav Husák, člověk schopný a ochotný důsledně prosazovat zájmy Moskvy v ČSSR. To, že si Moskva vybrala vhodného kandidáta, potvrdil G. Husák již ve svém proslovu: „Soudruzi, jasné víno si budeme muset nalít v mnoha otázkách. Není důležité, zda někdo chodí po závodech. Ale jak tam chodí, s čím tam chodí a jakou myšlenku proboují. To je rozhodující. Dnes chodí někteří lidé do závodů, aby tam vyvolávali opačné tendence, protistranické, proti koncepci strany.” A dodal k tomu: „Tak aspoň za sebe hovořím, že se na to přestanu klidně dívat, nebo se nikam nedostaneme.”⁹⁴ V otázce nových opatření se vyjádřil: „Naše tolerance šla až tam, že strana se dostala do této zoufalé situace. Musíme změnit praxi. Je třeba komunisty, kteří narušují stranickou linii, kteří proti ní pracují, volat k zodpovědnosti.” Dále naznačil jakým způsobem: „S tím, s kým se nedá hovořit, se budeme muset ve straně rozloučit. Není jiné pomoci. My touto cestou musíme ukázat naši stranu, musíme vědět s kým na čem jsme, musíme vědět, zda pracuje pro stranu, nebo proti straně”⁹⁵ Až do dubnového pléna byl hlavním motivem ke stávkám, výzvám,

92 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 408 str. ISBN 80-85765-02-0

93 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech*: Od prvních stop osídlení až po současnost. Praha, Lidové noviny 2004. 487 str. ISBN 807106-723-7

94 VONDROVÁ Jitka, NAVRÁTIL Jaromír: *Komunistická strana československa, normalizace (listopad 1968 – září 1969)*. Praha-Brno: Doplněk, 2003. 346 str. ISBN 80-7239-153-4

95 *Tamtéž*, 347 str.

demonstracím aj. především nesouhlas s okupací, případně nesouhlas s Dubčekovou politikou ústupků (ovšem i tak měl A. Dubček značnou podporu a důvěru ve společnosti). Se zvolením G. Husáka na pozici prvního tajemníka ÚV KSČ se však společností začala šířit bezradnost, deprese a rezignace.⁹⁶

KV KSČ v Plzni se po dubnovém plénu ocitl ve velmi složité situaci. Nejen, že musel čelit tlaku ze strany Ústředního výboru KSČ, který si vynucoval razantnější zásahy proti nesouhlasu s posrpnovým vývojem, ale také se musel vyrovnat se silícími tendencemi západočeských normalizátorů. Ti se, posílení dubnovým usnesením, odvoláním A. Dubčeka a zvolením G. Husáka, přestali obávat proreformního vedení kraje a začali proti němu otevřeně vystupovat. Vedení KV KSČ v Plzni se ještě pokoušelo udržovat kurz proreformní politiky nejrůznějšími formami pozdržování a kličkování, avšak i tyto snahy nevyhnutelně vedly ke stále větším ústupkům od polednové politiky.⁹⁷

MěV KSČ v Plzni oficiálně přijal závěry vyplývající z dubnového pléna a vyslovil podporu novému vedení. Avšak v diskuzi nad osobou G. Husáka nebyly proječovány příliš velké sympatie. Společnost projevila svůj nesouhlas s odstraněním A. Dubčeka spíše opatrně a zčásti již rezignovaně, nedošlo k žádným větším protestům ani demonstracím. Na některých místech se objevily nesouhlasné nápisy, např. v Plzni na Slovanech: „Vystupujte proti Husákovi“ a „Ať žije Masokombinát Xaver dr. Husák“.⁹⁸

Významnější forma nesouhlasu zazněla z úst pracovníků kulturní fronty na besedě se zástupci KV KSČ konané 22. března 1969. Zde byly označeny postoje G. Husáka a L. Štrougala za výhrušné a byla vyjádřena obava, že po Dubčekovi bude následovat odvolání dalších proreformních politiků.⁹⁹

Dne 22. dubna na schůzi PÚV KSČ bylo z obavy o hrozící demonstrace a projevy nesouhlasu rozhodnuto, že se nebudou konat prvomájové oslavy, zároveň se předsednictvo rozhodlo nepovolit studenstké majálesy.¹⁰⁰

96 OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc, společnost 1968-1989*: Příspěvek k dějinám „normalizace“. Praha, Maxdorf 1994. 14 str. ISBN 80-85800-12-8

97 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 127 str. ISBN 80-7082-779-3

98 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech*: Od prvních stop osídlení až po současnost. Praha, Lidové noviny 2004. 487 str. ISBN 807106-723-7

99 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 129 str. ISBN 80-7082-779-3

100 VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa*. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, 9. díl, 4. svazek: Normalizace (listopad 1968 –

Dne 30. dubna vystoupil v rozhlasovém projevu G. Husák a přímo doporučil, aby si šli občané „odpočinout do přírody“. Většina Plzeňanů se 1. května tímto doporučením skutečně řídila.¹⁰¹

Avšak 5. května došlo, za účasti více jak 2000 lidí, k demonstraci nespokojenosti při oslavách osvobození Plzně americkou armádou. Tato demonstrace vyvrcholila ve večerních hodinách na křižovatce třídy 1. máje (dnes Klatovská třída) a třídy L. Svobody (dnes ulice Americká). Na výzvu Veřejné bezpečnosti k rozpuštění nepovolené akce odpověděli demonstrující skandováním protisovětských hesel a házením kamení. Demonstrace byla rozeznána za pomoci vodních děl a obušků. Zatčeno bylo devatenáct osob.¹⁰²

Dne 7. května se uskutečnila první oficiální návštěva československých představitelů u sovětských jednotek, které okupovaly území ČSSR. V čele delegace byl L. Svoboda, G. Husák, O. Černík, L. Štrougal, Š. Sádovský a M. Dzúr.¹⁰³

Dne 17. května otisklo Rudé právo výzvu 350 žurnalistů Slovo do vlastních řad. Tímto byl zahájen nástup normalizace v tisku, rozhlasu a televizi.¹⁰⁴

4.3. Červen – srpen 1969

Dne 3. června se již naplno projevila převaha normalizátorů v Západočeském kraji. To dokumentují slova vedoucího tajemníka KV KSČ v Plzni, který na zasedání předsednictva toho dne pronesl: „V srpnových dnech na naše jednání měly hodně vliv sdělovací prostředky, nesprávné údaje a emoce. V Západočeském kraji však nebyly tak extrémní projevy jako jinde. Krajské orgány se snažily dělat politiku, jež by vycházela z místní situace a nebyla by v rozporu s usnesením ÚV. Přesto se však přijala i nesprávná

září 1969). Praha – Brno, ÚSD – Doplněk 2003. 611 str. ISBN 80-7285-031-8

101 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 487 str. ISBN 807106-723-7

102 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2001. 128 str. ISBN 80-7082-779-3

103 VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970*, 9. díl, 4. svazek: Normalizace (listopad 1968 – září 1969). Praha – Brno, ÚSD – Doplněk 2003. 611 str. ISBN 80-7285-031-8

104 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Brno, Doplněk 1993. 410 str. ISBN 80-85765-02-0

opatření, jež je třeba s ohledem na nová fakta revokovat, a projevil se některé pravicové tendence”.¹⁰⁵

Na základě silícího tlaku vykonavatelů normalizace byli na plenárním zasedání KV KSČ mezi 11. a 12. červnem 1969 odvoláni z funkcí někteří představitelé polednové politiky. Tajemník KV KSČ Antonín Vymazal, dále členové předsednictva Krajského výboru KSČ v Plzni Antonín Samek, Jaroslav Plomer a Jan Vencovský, který zároveň odstoupil z funkce hlavního redaktora Pravdy. Na jejich místa byli dosazeni Gustav Levý, Milan Hopp a Josef Veselý. Plénum také zrušilo některá usnesení vydaná 27. srpna 1968, v nichž odsuzovalo postoj některých čelních představitelů KSČ a označilo je tehdy za kolaboranty a zrádce (V. Bilak, A. Indra, D. Kolder aj.).¹⁰⁶

Na schůzi MěV KSČ v Plzni, která proběhla 10. července 1969, rezignoval na svou funkci tajemníka MěV přední zastánce tzv. Pražského jara v Plzni Jan Metlička. Ve funkci jej nahradil odhodlaný propagátor normalizační politiky Josef Mevald.¹⁰⁷

Odstoupení z funkcí byla většinou zdůvodňována špatným zdravotním stavem. Pravým důvodem však byl nesouhlas s postupujícím utužováním režimu a politickými změnami, které prosazovalo vedení KSČ v čele s G. Husákem.

V reakci na Husákovu politiku a změny ve vedení plzeňského kraje došlo v Plzni během léta k několika rozličným projevům nesouhlasu s těmito změnami. Přes 200 pracovníků kulturní fronty odevzdalo své stranické legitimace a vystoupilo z KSČ. Na filmovém festivalu konaném v Plzni nebyl promítán žádný sovětský film. Na VŠSE byla vydávána pojednání Františka Kriegla a jiných. Na zeď Osvětového střediska v Plzni vyvěsily jeho zaměstnanci citáty G. Husáka, vybrány byly takové, které prvního tajemníka usvědčovaly ze lži a nepravd, čímž ho v očích čtenářů zesměšňovaly.¹⁰⁸

K jednomu z posledních masových protestů došlo u příležitosti výročí srpnové intervence. Dne 21. srpna 1969 došlo ve všech větších městech k bouřlivým protestům a demonstracím. Jak uvádí M. Otáhal: „Srpnové události představovaly největší otevřeně

105 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 129 str. ISBN 80-7082-779-3

106 *Tamtéž*, 130 str.

107 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel – ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 488 str. ISBN 807106-723-7

108 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 131 str. ISBN 80-7082-779-3

vedený boj proti totalitní moci a jejím ozbrojeným silám a jejich potlačení ozbrojenou mocí ukončilo legální aktivizaci občanské společnosti, znamenaly konec jakýmkoliv pokusům o skutečnou demokratizaci společenských vztahů, politického systému, hospodářství, nadstavbové sféry. Byly symbolickým klíčem, uzamykajícím společnost do dlouhé dvacetileté normalizační letargie.”¹⁰⁹

Nejradikálnější akce proběhly v Praze, Brně a Liberci, kde došlo k tvrdým střetům s ozbrojenými složkami. Přípravou k potlačení předpokládaných demonstrací byl pověřen ministr vnitra Jan Pelnář. Toto poslední občanské vzepětí se pro Moskvu a tehdy již i pro vedení KSČ stalo vítanou příležitostí k radikálnímu ukončení posledních snah o návrat k polednové politice a jejím “vymoženostem”.

V Plzni nevedlo občanské vystoupení k tak radikálním projevům nespokojenosti jako tomu bylo v jiných krajích. V Plzni vyjádřili své negativní postoje k okupaci spíše symbolicky. Lidé do práce přišli pěšky, oděni ve smutečním, černém oblečení. Na náměstí republiky, ve Smetanových sadech, před divadlem J. K. Tyla, před kinem Elektra a na dalších místech se spontánně scházeli lidé a svými projevy dávali najevo nesouhlas se vstupem vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR. Příslušníci VB, kteří byli nasazení proti demonstrantům, se omezili pouze na verbální výzvy k rozchodu a ke klidu. Ojedinelou akcí byl čin Jana Lepiče, který v rámci svého osobního protestu, ve 12 hodin ve Škodovce v oddělení Ozubených kol, na půl minuty spustil závodní sirénu. Dne 22. srpna pak svérázným způsobem připomněl Plzeňanům „bratrskou pomoc” Jaroslav Farek. Ten byl zadržen VB v bufetu Slavia na náměstí Republiky, když zájemcům prodával fotografie zachycující příjezd Sovětské armády a Lidové armády NDR do Plzně 21. 8. 1968.¹¹⁰

Celkově bylo ve spojení s protesty z 21. 8. 1969 zatčeno více jak 3500 osob.¹¹¹ Z toho na Plzeňsku bylo za protisovětská vystoupení zatčeno 374 osob.¹¹²

109 OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc, společnost 1968-1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, Maxdorf 1994. 15 str. ISBN 80-85800-12-8

110 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 488 str. ISBN 807106-723-7

111 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Brno, Doplněk 1993. 414 str. ISBN 80-85765-02-0

112 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 132 str. ISBN 80-7082-779-3

Ke dni 21. 8. 1969 se také datuje petice Deset bodů, která byla formulována skupinou představitelů kultury, vědy, umění, politiky. Autoři v této petici vyjádřili svůj nesouhlas s normalizační politikou KSČ a stavem občanských svobod v ČSSR. Nespokojenost, která převládala ve společnosti byla autory celkem výstižně charakterizována takto: „Už rok žijeme ve vnučených poměrech a za tu dobu se u nás život jen zhoršil. Mnoho schopných, nadšených a řádně zvolených lidí muselo odejít z práce nebo funkce. Akční program je bod po bodu rušen, společenské organizace jsou násilnými zásahy umrtvovány, veřejnost je vylučována z tvorby státní politiky, závažné otázky se rozhodují ve skupinkách jedinců místo v demokratických orgánech státu. K tomu všemu znemožňuje cenzura o těchto věcech veřejně jednat, což vyhovuje lidem omezeného myšlení a rozkazovačné povahy, starým oportunistům i novým kariéristům, protože mohou tvrdit, co chtějí, překrucovat fakta, pomlouvat lidi a pořádat novinové kampaně, na něž jim nikdo nemůže odpovědět.“¹¹³

Dne 22. srpna 1969 schválilo předsednictvo Národního shromáždění zákonné opatření proti osobám, organizacím a akcím „narušujícím veřejný pořádek“ a „socialistický řád“. Tento zákon byl znám jako tzv. pendrekový zákon.¹¹⁴ Mezi 25.-26. zářím proběhlo zasedání ÚV KSČ. Na tomto zasedání byla, z odůvodněním na nesprávné politické postoje, odvolána usnesení z 21. srpna 1968. XIV. vysočanský sjezd KSČ byl prohlášen za ilegální a protistranický. KSČ také rozhodla o vyloučení „hlavních nositelů pravicového oportunismu“. Z PÚV KSČ byl vyloučen A. Dubček a z ÚV KSČ pak odešlo 29 členů a vyloučení byli A. Černý, V. Slavík a V. Prchlík.¹¹⁵

3.4. Září a říjen 1969

KV KSČ v Plzni reagoval na zasedání ÚV KSČ mimořádným plenárním zasedáním, které proběhlo dne 27. září 1969. Pozdějšími normalizátory bylo právě toto plénum chápáno jako skutečný obrat v západočeském regionu. Výsledky pléna ÚV KSČ byly hodnoceny jako odpovídající dané situaci. Byla zrušena řada usnesení z období obrodného procesu. Byla konstatována nutnost kádrových změn, funkce měli opustit

113 PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří: *Občanská společnost 1967-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970, 2. díl, 2. svazek: Sociální organismy a hnutí Pražského jara. Praha - Brno, ÚSD - Doplněk 1998. 400 str. ISBN 80-86270-80-3

114 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 415 str. ISBN 80-85765-02-0

115 VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa*. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970, 9. díl, 4. svazek: Normalizace (listopad 1968 – září 1969). Praha – Brno, ÚSD – Doplněk 2003. 615 str. ISBN 80-7285-031-8

lidé, kteří se neztotožňovali se závěry zářijového pléna ÚV KSČ a celkově lidé, kteří nedostatečně prosazovali pronormalizační opatření.¹¹⁶

V září také došlo z rozhodnutí stranické organizace KSČ Krajského filmového podniku v Plzni k přejmenování kin, jejichž názvy byly jako projev nesouhlasu pozměněny v srpnu 1968. Kino elektra bylo opět přejmenováno na Moskva, kino Lucerna na kino Leningrad.¹¹⁷

Po zářijovém plénu KV KSČ v Plzni byly zahájeny četné výměny na funkcích a postech. Ti, kteří byli spojeni s polednovou politikou a s následným odporem proti normalizaci, zažádali pod vzrůstajícím tlakem o uvolnění. Ti, kteří nebyli ochotni odstoupit, byli svých funkcí zbaveni. V OP Škoda rezignoval na svou funkci předsedy v Podnikovém výboru KSČ František Blažek, následován byl většinou členů Podnikového výboru KSČ. Dne 10. října byl z funkce uvolněn generální ředitel Škodových závodů Jan Martiňák a nahradil ho Václav Klail. Odvolán byl ředitel plzeňského rozhlasu Vladimír Semrád. Odstoupit musel předseda Krajského národního výboru v Plzni Josef Fořt. Na členství v ÚV a v MěV KSČ v Plzni rezignovala proreformní Libuše Hrdinová. Z předsednictva KV KSČ v Plzni odstoupili Zdeněk Žižka a Rudolf Kubáček, který zároveň rezignoval na funkci předsedy Krajského výboru Národní fronty. Uvolněné pozice byly obsazeny stoupenci normalizační politiky. Například do funkce tajemníka pro ideologické otázky KV KSČ byl jmenován vyhraněný odpůrce polednového kurzu Jan Šimek.¹¹⁸

Dne 14. října 1969 navštívil Plzeň první tajemník ÚV KSČ Gustav Husák. Jeho úkolem bylo vysvětlit plzeňským komunistům konsolidační a normalizační program stranického vedení. Od října začaly v Západočeském kraji probíhat prověrky a hodnocení, které vedly k politickým čistkám.¹¹⁹

116 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 141 str. ISBN 80-7082-779-3

117 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel – ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 489 str. ISBN 807106-723-7

118 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 143 str. ISBN 80-7082-779-3

119 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel – ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 489 str. ISBN 807106-723-7

5. PLZEŇSKO A TZV. TVRDÁ FÁZE NORMALIZACE

Na plenárním zasedání KV KSČ dne 3. prosince 1969 podal Ladislav Karda žádost o uvolnění z funkce vedoucího tajemníka a člena KV. Jeho žádosti bylo vyhověno s tím, že to prospěje jak krajské organizaci, tak i samotnému Kardovi. Do funkce vedoucího tajemníka KV KSČ byl na doporučení ÚV KSČ zvolen osvědčený Jan Šimek. Také došlo ke změnám v předsednictvu KV KSČ, ze kterého odstoupila větší část zástupců obrodného procesu. Nově pak zasedal tento orgán v následujícím složení: Milan Hopp, Josef Jančárek, Ladislav Jáně, Jaroslav Janeček, Antonín Krofta, Gustav Levý, Jiřina Luxová, Václav Moravec, Karel Novotný, Adolf Starý, Jan Šimek, Josef Veselý, Jaroslav Wiendl, Vladimír Zezula. Zastánci polednové politiky ztratili v osobě Ladislava Kardy svou největší oporu, bez této opory dále nedokázali efektivně čelit tlaku normalizátorů a tak procesu konsolidace již nic nebránilo.¹²⁰

5.1. Průběh prověrek a čistek na Plzeňsku

Pokyny k tomu jakým způsobem mají prověrky a následná „očista“ strany probíhat, byly zveřejněny 3. února 1970. Nositelem těchto pokynů se stal dokument schválený na zasedání ÚV KSČ, které proběhlo koncem ledna.. Nesl název „Dopis ÚV KSČ všem základním organizacím a členům strany k výměně členských legitimací“ a byl bezprostředním pokynem k zahájení čistek a k odstranění reformních komunistů z veřejného života.¹²¹

V Západočeském kraji zasedly v komisích pro pohovory především prověření a oddání komunisté, většinou z řad starších členů KSČ. Komise posuzovala postoje dotazovaných k nejrůznějším otázkám. Mezi ty směrodatné patřil vztah k obrodnému procesu, k polednovému vývoji, k srpnové intervenci či k SSSR. Přezkoumáváno tedy bylo období mezi lety 1968-1969. Nejjzávažnější prohřešky spatřovali členové komisí v proreformních postojích přezkušovaných, případně v jejich nedostatečném a pasivním odsouzení „revizionistických a oportunistických“ názorů. Stěžejním cílem normalizátorů bylo provést „očistu“ strany, zachovat „zdravé“ protireformní jádro a zbavit se stoupců reformu a demokratizace. Tímto krokem byli „oportunisté“ zbaveni vlivu v jednotlivých institucích a také jim bylo znemožněno působit na veřejnost. Čistky

¹²⁰ HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 144 str. ISBN 80-7082-779-3

¹²¹ PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 419 str. ISBN 80-85765-02-0

se nevyhnuly ani větším závodům, kulturním institucím, školám aj. Ke změnám ve funkcích došlo téměř ve všech kulturních zařízeních.¹²²

Dne 10. února 1970 bylo na ustavující schůzi KV KSČ v Plzni rozhodnuto, že všechny spolky a hnutí, které se věnovaly práci s dětmi, musí vstoupit do Sdružení dětí a mládeže Západočeského kraje. Toto opatření bylo závazné např. pro spolek Junák, Pionýr či pro Svaz vojenské mládeže. Po červnu 1970 pak existovala na území města Plzně již pouze jediná mládežnická organizace, Socialistický svaz mládeže. Spolek Junák byl definitivně zrušen 22. srpna 1970, spolek Pionýr 10. září 1970. Dne 12. 2. byla v Plzni ustavena Levá fronta, jejíž členové byli dogmatictí komunisté volající po návratu poměrů z padesátých let. Někteří lidé reagovali na tíživou situaci emigrací. K březnu bylo evidováno 168 bytů, u nichž zaniklo právo osobního užívání, neboť jejich majitelé zůstali po srpnové okupaci za hranicemi ČSSR.¹²³

Dne 23. dubna 1970 vystoupil v Praze na semináři o výměně stranických legitimací M. Jakeš a ve svém projevu důrazně varoval před „nezdravými smífliveckými postoji“ a volal po „důsledné očistě strany“.¹²⁴

V dubnu byla z rozhodnutí rady Národního výboru města Plzně zpět přejmenována třída Ludvíka Svobody na třídu Moskevskou. Politické čistky na NVmP probíhaly již od října 1969, kdy svou funkci opustilo šest členů a dalších šest pak bylo v rámci prověrek vyloučeno. Pro další setrvání v zaměstnání bylo pro takto vysoké funkcionáře nutností, aby vyslovili svůj souhlas s okupací Československa v roce 1968. Vyloučení členové NvmP byli obratem a bez řádných voleb nahrazeni dne 16. dubna 1970. Na uvolněná místa radních byli dosazeni stoupenci konsolidace v čele s horlivým zastáncem normalizace Gustavem Radou. Ten byl vystrašeným plénem NVmP, poté co byl odvolán Jan Votruba, zvolen do funkce primátora města Plzně. K další výměně došlo 24. 6. 1970, kdy byli odvoláni další zaměstnanci NVmP, dva radní a tajemník Jan Bláha, kterého ve funkci vystřídal další normalizátor Vojtěch Hejduk.¹²⁵

122 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 146 str. ISBN 80-7082-779-3

123 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel – ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 490 str. ISBN 807106-723-7

124 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Brno, Doplněk 1993. 421 str. ISBN 80-85765-02-0

125 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel – ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop*

Po čistkách ve stranických funkcích se prověřovací komise zaměřila na podniky. Jako v jednom z prvních došlo k čistkám v podniku papíren Plzeň-Bukovec. Bylo zde prověřeno 302 zaměstnanců, včetně nestraníků. Jako první byl odvolán podnikový ředitel Jan Valeš a jeho náměstek Jan Trnka. Na nižší pozici bylo sesazeno 15 zaměstnanců, dva byli přeřazeni na manuální práci a dva byli propuštěni. Obdobný postup byl uplatňován i v dalších podnicích.¹²⁶

V plzeňské Škodovce vystoupilo v roce 1969 ze strany na protest proti okupaci přes 1000 členů, což odpovídalo zhruba 40 % komunistů, kteří pracovali v tomto závodě. K odchodu bylo také donuceno 28 vedoucích OP Škoda.¹²⁷

5.2. Plzeňské vysoké školy

Na plzeňských vysokých školách byly zahájeny čistky 15. ledna 1970 jmenováním nového vedení Vysoké školy strojní a elektrotechnické v Plzni, kde byl do funkce děkana jmenován prof. ing. Stanislav Kubík. Stejně tak bylo vyměněno vedení Pedagogické fakulty, kde se děkanem stal prof. dr. Vladimír Brichta. Děkanem Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Plzni byl jmenován prof. dr. Jiří Lukeš. Byly vytvořeny speciální komise, které posuzovaly jednotlivé případy. Pedagogičtí pracovníci byli rozříděni do čtyř kategorií. V první byli zařazeni pracovníci, kteří splňovali normalizační kritéria a mohli tak dále působit na svém pracovišti. Do druhé kategorie spadali zaměstnanci, kteří sice aktivně nepodpořili protireformní úsilí strany, ale svou pasivitou mu ani nikterak nebránili. Ve třetí skupině pak byli nepřítelští spolehliví komunisté a částečně i podporovatelé polednových reformů. Tito zaměstnanci nesměli být vysíláni na zahraniční cesty a byl jim pozastaven platový postup. Od roku 1971 byli i oni ze škol propouštěni. Nejhuře dopadli ti, které komise zařadila do čtvrté kategorie. Tito lidé byli hromadně propouštěni a často skončili v zaměstnáních, kde vykonávali podřadnou a z hlediska jejich kvalifikace, nedůstojnou práci. Někteří našli novou práci v dílnách a skladech či např. na stavbě pražského metra. Z Pedagogické fakulty bylo vyloučeno 35 učitelů. Na Vysoké škole strojní a elektrotechnické ztratilo práci 36 učitelů. Z Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Plzni bylo k odchodu donuceno 30 učitelů. Studenti, kteří v inkriminovaném období 1968-1969 brojili proti normalizačním praktikám, byli po nástupu do práce konfrontováni s tvrdou realitou. Jejich vedoucími

osídlení až po současnost. Praha, Lidové noviny 2004. 491 str. ISBN 807106-723-7

126 *Tamtéž*, 492 str.

127 HÝNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 146 str. ISBN 80-7082-779-3

totiž z pravidla bývali nové, spolehlivé kádry, které spíše než kvalita a odbornost nového zaměstnance, zajímala jeho minulost. Onu minulost bylo možné dohledat v záznamech o působení studenta na škole a v případě, že byla spojena s negativním postojem k normalizaci, čekala ho v novém zaměstnání řada problémů a nepříjemností. Změněn byl také způsob přijímání nových uchazečů o studium. Přednost dostávali uchazeči z rodin členů KSČ, z dělnických a rolnických rodin. V polovině sedmdesátých let pocházelo z těchto rodin celých 70 % nově přijatých studentů. Zásadní otázkou se, místo způsobilosti studovat na vysoké škole, stala otázka vhodné politické orientace studenta. Ze středních a základních škol bylo odvoláno 103 ředitelů a 615 učitelů.¹²⁸

5.3. Plzeňský rozhlas

V otázce plzeňského rozhlasu a jeho srpnového vysílání v roce 1968 probíhaly od roku 1970 výslechy a vyšetřování bylo vedeno pod krycím názvem "SPOJ". Vyšetřovatelé si kladli zásadní otázku, a to proč nebylo vysílání umlčeno, stejně tak jako tomu bylo v případě Prahy či na jiných místech republiky. Dospěli k závěru, že v Plzni jednali s okupanty, kteří chtěli rozhlas obsadit, jednak představitelé Městského výboru a Krajského výboru KSČ a pak také generál Stanislav Procházka. Právě velitel Západního vojenského okruhu v Příbrami měl velkou zásluhu na tom, že plzeňský rozhlas nemusel přerušit vysílání. Když k němu 21. srpna 1968 přijeli tři tanky přesvědčil, spolu s Františkem Juříčkou a Jaroslavem Tomanem, velitele shromážděných okupačních jednotek, že vysílání je naprosto legální a slouží k uklidnění napjaté atmosféry. Za svůj čin byl generál Procházka odvolán z funkce, hodnotící komisí byl označen za politicky nespolehlivého a v dubnu 1970 byl propuštěn z armády. Bylo proti němu vedeno vyšetřování a v roce 1972 měl být odsouzen na osm let do vězení. Konečný verdikt však nakonec pro nedostatek důkazního materiálu nepadl.¹²⁹

V dokumentech StB se uvádí: „Z vyhodnocení protokolů a dalších materiálů vyplývá, že hlavními iniciátory a organizátory z pracovníků plzeňského rozhlasu byli: bývalý ředitel Semrád, redaktor Juříčka, redaktor Pražák a vedoucí technik Levý. Nelze však zanedbat činnost a podporu těmto pracovníkům ze strany bývalého předsednictva KV KSČ a zvláště pak pronesené negativní protisovětské projevy vedoucích funkcionářů Západočeského kraje a Plzně, jako např. bývalého ved. Tajemníka KV KSČ Kardy,

128 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 154 - 155 str. ISBN 80-7082-779-3

129 SEDLÁČEK, Karel: *Vzpomínka na plzeň: Čas lámání chleba a charakterů*, Československý rozhlas Plzeň – srpen 1968 a roky poté. Praha, 2011. 12 str.

který již 21. 8. 1968 v proneseném projevu v plzeňském rozhlasu hovořil o okupaci, bývalého předsedy KNV Pelnáře a dalších.”¹³⁰

Za hlavního iniciátora byl označen Vladimír Semrád. Ten byl v roce 1970 odvolán z funkce ředitele rozhlasu, vyloučen z KSČ a bylo navrženo zahájit proti němu vyšetřování za páchání trestné činnosti – ohrožení státního tajemství, zneužití pravomoci veřejného činitele, šíření poplašných zpráv a hanobení státu socialistické soustavy. Vladimír Semrád nehodlal čekat na potupný rozsudek a díky svým dobrým známostem byl přijat jako pacient do nervového senatoria v Bohnicích. Ve zprávě StB se uvádí: „je důvodné podezření, že je mu ze strany lékařů napomáháno, aby se vyhnul trestní odpovědnosti.”¹³¹

František Juříčka byl sledován StB, která si na něj vedla speciální svazek „režisér”. V roce 1970 byl nucen opustit rozhlas, nové místo našel jako kopáč a později se „uplatnil” jako topič. I přes toto ponížení nebyli normalizátoři s výsledky své práce spokojeni. Nakonec byla na F. Juříčku podána žaloba za některé výroky, které pronesl na členských schůzích KSČ během roku 1969. Na těchto schůzích označil Sovětský svaz za okupanta, který provádí zločineckou politiku, Brežněva pak za nepřítele komunismu atd. V dokumentech StB se uvádí: „zahájit vyšetřování na jmenovaného pro pobuřování, hanobení státu světové soc. soustavy, hanobení presidenta republiky”. Dne 29. září 1971 byl ve vykonstruovaném procesu odsouzen na 18 měsíců a trest vykonal v plné výši.¹³²

Mezi zaměstnanci plzeňského rozhlasu, tak jako ve většině institucí a podniků, byli i lidé, kteří měli strach a obavy a tak neměli příliš problém s tím změnit své názory „ze dne na den”. Jedním z nich byl například redaktor S. Nohejl, který při výsleších zaměřených na srpnové vysílání uvedl do protokolu StB: „Jsem si nyní vědom toho, že ani za sto let nenahradím to, co jsem provedl. Když jsem táhl s těmi, kteří to svinstvo dělali. Chci se však s danou skutečností čestně vyrovnat a není náhodou, že za svou snahu angažovat se sklízí člověk i opovržení.”¹³³

Lidé jako Nohejl byli pro normalizátory velmi důležití. Jednak na nich strana demonstrovala své pochopení pro srpnové omyly a zároveň tak dávala společnosti

130 SEDLÁČEK, Karel: *Vzpomínka na plzeň: Čas lámání chleba a charakterů*, Československý rozhlas Plzeň – srpen 1968 a roky poté. Praha, 2011. 21 str.

131 *Tamtéž*, 21 str.

132 *Tamtéž*, 28 str.

133 *Tamtéž*, 25 str.

najevo, že je ochotna za určitých předpokladů na „chyby minulosti“ zapomenout. Sám Nohejl byl za změnu svého přesvědčení odměněn funkcí šéfredaktora krajevého vysílání.

5.4. Deník pravda a další tištěná média

Z redakce Pravdy byli za “chyby v minulosti” propuštěni někteří pracovníci redakce: Karel Havlík, Zdeněk Knoflíček, Stanislav Paris, Oldřich Soutner, Bohumil Paur aj. S některými z vyloučených redaktorů bylo zahájeno trestní řízení. Jiní trpěli existenčními problémy, když nemohli sehnat adekvátní zaměstnání. Například prohlášení redaktora Bohumila Paura ze srpna 1968, který jménem redaktorů promluvil v plzeňském rozhlase: „psali jsme pravdu a pravdu psát budeme” postačovalo k tomu, aby byl označen za politicky nespolehlivého a bylo zařízeno, aby vykonával pouze podřadná zaměstnání. Novým šéfredaktorem pravdy se stal „prověřený” Jaroslav Wiendl, který byl již normalizátorům plně k dispozici. Dne 31. prosince 1970 ztratili redaktoři deníku Večerní Plzeň zaměstnání, neboť Večerní Plzeň byla zrušena. Dne 30. června 1972 pak byla zastaveno vydávání týdeníku Hlas Stavopravu. V Plzni poté vycházely jen deník Pravda, noviny Škodovák, Západočeský železničář a měsíčník Kulturní přehled. Zprávy vycházející v těchto tiskovinách byly již plně podřízeny propagačnímu účelu KSČ a v redakcích pracovali pouze loajální zaměstnanci.¹³⁴

134 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 495 str. ISBN 807106-723-7

6. VÍTĚZSTVÍ „NORMALIZÁTORŮ“

Proces čistek probíhal až do jara 1971 a v celkovém součtu ztratila strana 27 800 lidí, čímž se počet členů KSČ v Západočeském kraji snížil na 76 036. Z toho prověrkami neprošlo 16 665 členů, ti byli vyloučeni. Zbylých 11 200 členů opustilo stranu na vlastní žádost ještě během roku 1969. Z pravidla tak učinili, aby vyjádřili svůj nesouhlas s okupací a poráženeckým postojem československých politiků. Zklamáním se pro normalizátory stal fakt, že odvolání proti závěrům prověrek podalo pouze 6 % vyloučených členů. Většina z těchto 6 % pak tak učinila pouze ve snaze zachovat si svou pracovní pozici. Západočeští normalizátoři byli také znepokojeni tím, že většina řadových členů, kterým byla zachována stranická příslušnost, nevyvíjela ani po tomto aktu „dobré vůle“ žádné větší aktivity ve smyslu působení na bezpartajní část obyvatelstva. Neprobíhaly veřejné schůze ani besedy, na nichž měl být podle přání normalizátorů, vysvětlován význam konsolidace a smysl „očisty“.¹³⁵

Z obavy o další odliv členů a malý zájem o vstup do KSČ byla dne 5. listopadu 1970 ustavena komise KV KSČ pro kotrapropagandu a byl schválen „Systém masové politické práce v Západočeském kraji“. Tento orgán pomohl zvýšit počet posluchačů večerní univerzity marxismu-leninismu do roku 1971 na trojnásobek. Pravou příčinou navýšení počtu posluchačů však nebyl jejich zájem o marxismus či leninismus, ale prostý strach ze ztráty zaměstnání či další existenční obavy vyvolané prověrkami.¹³⁶

Za důkaz vítězství západočeských normalizátorů je možné považovat i prvomájové oslavy konané tradičně 1. května. Ty již byly plně v režii nového plzeňského vedení a většina občanů pochopila, že případná neúčast by znamenala existenční problémy, ztrátu zaměstnání, funkce atd.¹³⁷

Dne 25. června odvolal prezident ČSSR A. Dubček z funkce velvyslance v Turecku. Na následném jednání ÚV KSČ bylo potvrzeno vyloučení A. Dubčka z KSČ.

135 HÝNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 146 str. ISBN 80-7082-779-3

136 *Tamtéž*, 150 str.

137 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel – ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. 490 - 491 str. ISBN 807106-723-7

Dne 30. června ÚV KSČ konstatoval M. Jakeš, že prověrky byly zaměřeny na důslednou „očistu stranických organizací od pravicových oportunistů a pasivních členů“.¹³⁸

Dalším důkazem vítězství normalizátorů na Plzeňsku je srovnání 21. srpna 1969 a 21. srpna 1970. Během jediného roku se normalizátorům podařilo vyvolat v lidech takový strach z represí, že se většina lidí podvolila, přijala „kapitulaci“ a prohrála tím svůj boj za hodnoty socialismu „s lidskou tváří“. Dne 21. srpna 1970 zrušil NvmP „chybná“ usnesení, kterými v roce 1968 odsoudil sovětskou intervenci a udělil čestné občanství města Plzně sovětským generálům M. Karatěvovi a G. Kažanovovi, kteří v roce 1968 Plzeň obsazovali.¹³⁹

Mezi 10.-12. prosincem 1970 jednal ÚV KSČ o průběhu výměny členských legitimací a schválil dokument nazvaný „Poučení z krizového vývoje ve straně a ve společnosti po XIII. Sjezdu KSČ“.

Za dovršení normalizace na Plzeňsku lze označit krajskou konferenci KSČ konanou v Plzni mezi 17. - 18. dubnem 1971. Období od ledna 1968 bylo vedoucím tajemníkem Janem Šimkem označeno za krizi. Příčinou byly podle J. Šimka chyby minulosti a především pak Dubčekovo „pravicově oportunistické vedení“. Vpád cizích vojsk na území ČSSR v srpnu 1968 byla podle J. Šimka „bratrská internacionální pomoc“, která odvrátila „nevyhnutelnou občanskou válku“ a jen díky „pomoci se podařilo marxismu-leninismu věrným silám očistit stranické řady od oportunistů a revizionistů a konsolidovat společenský život“.¹⁴⁰

Při hodnocení událostí z let 1968 - 1969 se účastníci konference shodli na tom, že v Západočeském kraji byla krize ve straně a ve společnosti v porovnání s jinými regiony méně nebezpečná, ale také bylo konstatováno, že probíhala delší časový úsek. Krizí byl myšlen polednový vývoj a následný obrodný proces, který v Západočeském kraji skutečně odezníval pomaleji než v krajích jiných a to především zásluhou proreformně smýšlejícího vedení KV KSČ. Reakcí účastníků konference na obsah „Poučení z

138 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 423 str. ISBN 80-85765-02-0

139 MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech*: Od prvních stop osídlení až po současnost. Praha, Lidové noviny 2004. 492 str. ISBN 807106-723-7

140 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 150 str. ISBN 80-7082-779-3

krizového vývoje ve straně a ve společnosti po XIII. Sjezdu KSČ” byla souhlasná stanoviska a dokument byl přijat jako zavazující “návod”, který v příštích letech zabránil chybám, jež zapříčinily „krizi”. Na představitele obrodného procesu bylo nahlíženo s opovržením. Například dříve s nadšením přijímané plzeňské projevy O. Šika byly nyní označovány za kontrarevoluční, a věci socialismu neprospívající. Hlavní centra odporu proti normalizaci spatřovali účastníci konference v plzeňských vysokých školách, ve Škodovce, v bývalém vedení KV KSČ, v bývalé redakci deníku Pravda či v čas. rozhlase v Plzni. V závěru bylo s uspokojením konstatováno, že tato centra odporu byla definitivně rozbita a čistky tak splnily svůj účel. Ve vystoupení zástupce ÚV KSČ vedoucího tajemníka Oldřicha Švestky byl Sovětský svaz označen za „jedinou pevnou záruku bezpečnosti a rozkvětu Československa”.¹⁴¹

Po krajské konferenci již v KV KSČ nebyli žádní proreformně zaměřeni činitelé. Valná většina obrodných aktivit byla tvrdě odsouzena. KV KSČ byl důsledně obsazen zastánci restaurace režimu. KV KSČ v Plzni po dubnu zasedal v následujícím složení: Jan Filip, František Klíma, Eliška Koucká, Gustav Levý, Jaroslav Machálka, Josef Mečl, Josef Mevald, Josef Němec, Adolf Starý, Jan Šimek, Josef Trejbal, Jiřina Trubačová, Jaroslav Wiendl, Funkci vedoucího tajemníka zastával Jan Šimek, tajemníky KV byli František Brabenec, Jan Filip, Josef Herbolt, Josef Mečl.¹⁴²

Celkově padla za oběť normalizačním čistkám asi třetina strany, tj. skoro 500 000 členů. Do funkcí se vrátili odhodlaní zastánci restanilizace a antireformního kursu. Druhý XIV. sjezd konaný v Praze mezi 25. - 29. květnem 1971 se stal stvrzením vítězství normalizátorů. Tento sjezd se konal již po ukončení čistek a perzekucí, které proběhly napříč celou zemí. Ve svém proslovu k delegátům prohlásil L. Brežněv, že XIV. sjezd : „Lze právem označit za sjezd vítězství nad nepřáteli socialismu v ČSSR, za sjezd triumfu socialismu.”¹⁴³

141 HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. 151 str. ISBN 80-7082-779-3

142 *Tamtéž*, 152 str.

143 PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969*: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti. Brno, Doplněk 1993. 180 str. ISBN 80-85765-02-0

7. EXKURZ

Vzpomínka pamětníka

Zdeněk Myška nedokázal odmítnout naléhání svého nejstaršího vnuka a nakonec souhlasil s převyprávěním svých vzpomínek z popisovaného období českých dějin. Souhlasil však pod podmínkou, že nebudou zveřejněna žádná jména či místa, neboť nechce uškodit žijícím potomkům tehdejších funkcionářů (někteří z nich čile působí jako členové dnešních politických stran či zastávají jiné funkce ve veřejném životě).

Zdeněk Myška se narodil 12. 3. 1941 v Horažďovicích.¹⁴⁴ V roce 1965 nastoupil jako nestraník do STS¹⁴⁵, kde zastával funkci vedoucího Střediska elektro a chlazení pro zemědělské závody v okrese. V roce 1967 vstoupil do KSČ, aby mohl i nadále zastávat vedoucí funkci¹⁴⁶. Zároveň v té době skutečně věřil slibům a proklamacím proreformně smýšlejících politiků, kteří ve straně začali přebírat iniciativu. Po srpnové intervenci, vědom si možných následků, odevzdal svou stranickou legitimaci a vystoupil z KSČ. Touto formou osobního protestu chtěl vyjádřit svůj nesouhlas a rozhořčení nad neoprávněným zásahem Sovětského svazu, a nad poráženeckým postojem některých československých politiků. První odezva na tento jeho čin přišla v druhé půli roku 1969, kdy byl stranickou a ideovou buňkou STS povolán na pohovor. Tématem pohovoru bylo jeho opětovné vstoupení do KSČ. I přes vyvíjený nátlak toto Z. Myška odmítl. Následovalo období relativního klidu, které bylo prolomeno v roce 1971. Toho roku ze zdravotních důvodů odstoupil dosavadní ředitel STS. Na jeho místo byl dosazen prověřený kádr. Ten sice neměl potřebné technické zkušenosti, zato měl dva bratry. Oba zastávali vysoké funkce. První bratr byl ředitelem Škodovky v Mladé Boleslavi, druhý bratr pak ředitelem Vodovodů a kanalizací. To třetímu bratru poskytovalo nadstandardní kvalifikaci pro řízení STS. Po nástupu do funkce si svolal vedoucí středisek jednotlivých oborů, a jedna z jeho prvních pronesených vět byla: „Jsem přesvědčený marxista“. Dále byly zavedeny tzv. stranické kontrolní dny. Na těchto jednáních se projednával průběh realizace jednotlivých projektů a staveb, upřesňovaly se jednotlivé harmonogramy výstavby atd. Zdeněk Myška byl jako vedoucí střediska elektro a

144 Horažďovice jsou v západních Čechách, 50 km od krajského města Plzně.

145 Strojní traktorové stanice byly zřízeny jako podniky pro služby zemědělským závodům (JZD a Státní statky), které byly ve většině okresech ČSSR. Prováděly například elektroinstalace, vodoinstalace, chlazení mléka, údržbu dojíčích zařízení v kravínech, veškeré zámečnické práce v objektech živočišné výroby či různé polní práce - na tyto byly vybaveny speciální technikou).

146 V té době byl výkon vedoucích funkcí podmíněn členstvím v KSČ.

chlazení, zodpovědný za termíny dokončení prací spojených s jeho oddělením. Vzhledem k tomu, že nebyl členem KSC neměl na tyto porady přístup a o závěrech jednání byl vyrozuměn pouze formou zápisu, bez možnosti se k projednávanému vyjádřit. Nový ředitel sliboval zadavatelům nesplnitelné termíny.¹⁴⁷ Zdeněk Myška, vědom si nesplnitelnosti požadavků vycházejících z nereálných slibů, nechtěl své jméno spojit s případnými následky a rozhodl se rozvázat pracovní poměr v STS. Na jednom z pohovorů mezi ním a ředitelem se vyjádřil ve smyslu: „Při bordelu, který panuje v tomto státě, není možné normálně pracovat“. Týden před ukončením pracovního poměru byl zavolán do kanceláře k pohovoru. V tomto rozhovoru byl přesvědčován ředitelem STS, aby zůstal. Po odmítnutí byla směrem k Z. Myškovi vznesena výhrůžka: „Pokud nezůstanete – mám takhle dlouhý prsty, zničím vás i vaši rodinu!“ Z. Myška přesto ukončil své působení v STS, výhrůžce nevěnoval větší pozornost, neboť se domníval, že byla vyřčena v afektu hádky. Nové pracovní místo měl dohodnuté v agrochemickém podniku. Pár dní před nástupem do nového zaměstnání byl povolán tamním ředitelem k pohovoru. Na tomto pohovoru mu bylo sděleno, že slíbené místo nemůže dostat, neboť z nařízení Okresního výboru KSC nemůže být přijat. Mezi „čtyřma očima“ mu pak ředitel sdělil, že byl vydán zákaz přijmout ho na jakékoliv technické místo v rámci celého okresu. Na to konto mu byla nabídnuta práce v JZD¹⁴⁸, kam měl nastoupit jako řadový zaměstnanec. Zdeněk Myška si vzpomíná na svůj první den v novém zaměstnání, jehož účelem mělo být ponížení a potupa, takto: „Vyfasoval jsem motyčky na jednocení řípy a byl jsem vyslán na pole“. Ředitel místního JZD však brzy zjistil, že by byla neuvěřitelná škoda nechat zkušeného elektrotechnika okopávat řípu. A tak v rozporu s nařízením pověřil Z. Myšku, aby pracoval jako revizní technik elektrických zařízení pro JZD a okolní zemědělské závody. V pohovoru k tomu dodal: „Nikde o tom nemluv, neukazuj se a snaž se být nenápadný, dokud se to kolem tebe neuklidní.“ I když měl tehdejší ředitel STS skutečně dlouhé prsty, nepodařilo se mu jimi eliminovat prostý rozum a odvalu několika lidí, kterým spáchané bezpráví nebylo lhostejné. I přesto, že směl nakonec neoficiálně vykonávat práci elektrotechnika, zasáhly dlouhé prsty celou jeho rodinu. Například jeho dva synové nesměli studovat vysokou školu a vzdělání si doplnili až po roce 1989.

Po „Sametové revoluci“, v roce 1989, se zcela náhodou setkal Zdeněk Myška s tehdejším ředitelem Okresní zemské správy, pod jehož patronaci spadalo i JZD, ve kterém léta

147 Z důvodu nedostatku materiálu a dlouhým dodacím lhůtám od jednotlivých dodavatelů.

148 Jednotné zemědělské družstvo

působil. Ten mu v rozhovoru sdělil: “Jsi jedním z mála lidí, o kterých u nás vím, že byli takhle šikanováni a diskriminováni. Dneska je z každého hrdina a bojovník proti komunistům, ale jestli má někdo právo žádat satisfakci a odškodnění, pak právě lidi jako ty.“ Odpovědí Z. Myšky končí tato vzpomínka na pohnutou minulost českého národa: “Nechci odškodnění ani mstu, jsem rád, že mám od toho pokoj a nechci se k tomu už nikdy vracet.“

8. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo porovnat vývoj Plzeňska s vývojem v jiných regionech. Odhalit specifika regionu a najít příčiny případných odlišností. Závěrem je možné konstatovat, že Plzeňsko se skutečně v určitém období vymykalo standartnímu vývoji. Tato specifická nespočívala ani v horlivém prosazování obrodného procesu, ani v radikálním prosazování normalizačních opatření. Plzeňsko se od ostatních regionů lišilo především tím, že zde došlo k výměně reformního komunistického vedení až v září 1969. Toto „opozdění“ zapříčinilo pomalejší nástup normalizátorů a zbrzdilo zavádění protireformních opatření.

Po lednu 1968 se na vedoucí funkce v kraji (KV KSČ, MěV KSČ aj.) dostávali především důslední obhájci polednového kurzu. Svým vystupováním během „Pražského jara“ si získalo toto západočeské komunistické vedení značnou oblibu mezi lidmi (kritizovalo vlastní chyby, otevřeně diskutovalo s veřejností, prosazovalo reformní opatření aj.). Svou popularitu neztratilo ani po srpnové okupaci, kdy vyvíjelo řadu iniciativ (prohlášení odsuzující okupaci, zamítnutí požadavků zástupců sovětské armády aj.). V období po srpnu 1968 byla vedením kraje zpochybňována nutnost zavádět normalizační opatření. Jako hlavní argument užívalo vedení kraje tvrzení o poklidném průběhu srpnové intervence a o stejně mírumilovném vystupování plzeňské veřejnosti v měsících po ní. Což byla ve srovnání s ostatními kraji republiky skutečně pravda, na Plzeňsku až na výjimky nedocházelo k žádným radikálnějším formám vyjadřování nespokojenosti. Nezpochybnitelnou zásluhu na tomto relativně poklidném vývoji mělo především respektované komunistické vedení, které správným působením usměrňovalo hněv obyvatelstva. Zde je možné vypočítat určitou nepsanou dohodu mezi občany a vedením, která by se dala vyjádřit takto: „Vykonáme vše co bude v našich silách, aby jsme zachovali polednový kurz a nepustili odpůrce „Pražského jara“ k moci. K tomu, aby se nám to i nadále dařilo potřebujeme vaši pomoc. My jsme s vámi, buďte i vy s námi. Nedávejte neuváženými akcemi normalizátorům záminku, na kterou tolik čekají.”

I přes taktická manévrování a pozdržování nástupu protireformace bylo zřejmé, že je taková to situace v závislosti na vývoji v centru dlouhodobě neudržitelná. Zlom přišel na zářijovém zasedání KV KSČ v roce 1969. Zde byla konstatována nutnost kádrových změn, funkce měli opustit lidé, kteří se neztotožňovali se závěry zářijového pléna ÚV

KSČ (na tomto plénu byl z PÚV KSČ odvolán A. Dubček). Poslední a spíše již symbolickou ranou zastupcům obrody bylo prosincové odstoupení „plzeňského Dubčeka” Ladislava Kardy. Nástupu normalizátorů k moci v Západočeském kraji již nic nebránilo. Bezprostředním pokynem k zahájení čistek a k odstranění reformních komunistů z veřejného života byl „dopis ÚV KSČ všem základním organizacím a členům strany k výměně členských legitimací”. Proces čistek probíhal až do jara 1971 a v celkovém součtu ztratila strana 27 800 lidí. Mezi zásadní odpůrce normalizace na Plzeňsku patřilo KV KSČ, MěV KSČ, redakce deníku Pravda, vysoké školy, plzeňský rozhlas, závod Škodovka aj. Na dubnové krajské konferenci v roce 1971 mohli normalizátoři s uspokojením prohlásit, že všechny tyto „oportunistické” a „revizionistické” síly byly poraženy.

Byla to těžká doba, která prověřila celý národ, odkryla v lidech jak jejich nejlepší, tak i ty nejstinnější stránky. Cením si těch, kteří nepodlehli strachu z moci, zachovali si své názory a to i s vědomím, že za ně budou perzekuováni. Neopovrhují těmi, kteří v sobě tolik vnitřní síly nenalezli. Mnozí z těch, kteří zradili vlastní přesvědčení, měli rodiny, manželky a děti, které bylo třeba živit. Za odpor či nesouhlas se platila vysoká cena. Ne sice tak vysoká jako v 50. letech, ale lidé kteří se nezřekli svého přesvědčení trpěli existenčními problémy, byli vystavováni šikaně apod. Závěrem vzpomínka pracovníka plzeňského rozhlasu Karla Sedláčka na pohnuté období našich dějin: „Mnoha lidem i mně bylo jasné, že pokus o demokratizaci skončil. Viděl jsem, jak se lidé kolem mne začínají ohýbat, jak se vzdávají svých názorů, jak si na hlavu sypou popel a začínají přísluhovat okupantům.”¹⁴⁹

149 SEDLÁČEK, Karel: *Vzpomínka na plzeň: Čas lámání chleba a charakterů*, Československý rozhlas Plzeň – srpen 1968 a roky poté. Praha, 2011. 25 str.

SUMMARY

Pilsen region after the publication of edification from the crisis development : the phase of deep normalization

The aim of my work is to summarize and clarify new knowledges, to offer a possibility to compare the progression in Pilsen with the development in other regions. I wanted to reveal the specifics of this region and find out the reasons of different distinctions and to document it on the specific examples.

It is very difficult to place this work in some time period. The beginnings of normalization are connected with the august occupation and at the same time with the signing of moscow's protocol or with the succesion of G. Husák as a secretary-general of the Communist party in April 1969. As an accomplishment of normalization in Pilsen region we can consider a regional conference of the Communist party in Pilsen which took place in April 1971. The victory of normalization in a nationwide view was the second 14. Congress of the Communist Party in May 1971.

The first capture of my thesis is about the development untill the year 1967. The second capture is about the regenerative process after January 1967, the august intervention and the reaction of the inhabitants. The third capture is about the year 1969. The years of 1968 and 1969 were the main reasons of normalization. The people were persecuted for their attitudes and opinios since the end of the year 1969. They were dismissed from their jobs, functions, they were imprisoned, etc. The lives of thousands of people were changed because of the purifying of the society and of the communist party. Many of the people lost their jobs but on the other hand others grasped their chance and took the authority. As K. Sedláček says: "It was the time of breaking of bread and characters."

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČSSR	Československá socialistická republika
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KAN	Klub angažovaných nestraníků
KNV	krajský národní výbor
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
KV	krajský výbor
MěV	městský výbor
MěNV	městský národní výbor
NDR	Německá demokratická republika
NF	Národní fronta
NS	Národní shromáždění
ONV	okresní národní výbor
OS	odborový svaz
OV	okresní výbor
PÚV	předsednictvo národního výboru
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SSR	Slovenská socialistická republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
TASS	Tisková agentura Sovětského svazu
ÚV	ústřední výbor
VB	Veřejná bezpečnost
ZO	základní organizace

LITERATURA A POUŽITÉ ZDROJE

Literatura

FIDELIUS, Petr: *Řeč komunistické moci*. Edice Paprsek, 2. svazek. Praha, Triáda 2002. ISBN 80-86138-03-8

HYNA, Alfred: *Československá krize 1967 – 1970 a západní Čechy*. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2001. ISBN 80-7082-779-3

MARTINOVSKÝ, Ivan – DOUŠA, Jaroslav – JELEN, Jiří – NOVÁČEK, Karel - ŘEHÁČEK, Karel – SKÁLA, Adam – ŠIROKÝ, Radek – WASKA, Karel: *Dějiny Plzně v datech: Od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha, Lidové noviny 2004. ISBN 807106-723-7

OTÁHAL, Milan: *Opozice, moc, společnost 1968-1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, Maxdorf 1994. ISBN 80-85800-12-8

OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969-1989: Příspěvek ke stavu bádání*. Praha, ÚSD 2002. ISBN 80-7285-011-3

PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří: *Občanská společnost 1967-1970*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970, 2. díl, 2. svazek: Sociální organismy a hnutí Pražského jara. Praha - Brno, ÚSD - Doplněk 1998. ISBN 80-86270-80-3

PECKA, Jindřich – PREČAN, Vilém: *Proměny pražského jara 1968-1969: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*. Brno, Doplněk 1993. ISBN 80-85765-02-0

PECKA, Jindřich: *Spontánní projevy pražského jara 1968-1969*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967-1970, Díl 1. Praha - Brno, ÚSD - Doplněk 1993. ISBN 80-85270-19-6

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. Sjezdu KSČ: Rezoluce k aktuálním otázkám jednoty strany. Schváleno na plenárním zasedání ÚV KSČ v prosinci 1970. 5. vydání. Praha, Nakladatelství Svoboda 1988.

SEDLÁČEK, Karel: *Vzpomínka na plzeň: Čas lámání chleba a charakterů*, Československý rozhlas Plzeň – srpen 1968 a roky poté. Praha, 2011.

VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970*, 9. díl, 4. svazek: Normalizace (listopad 1968 – září 1969). Praha – Brno, ÚSD – Doplněk 2003. ISBN 80-7285-031-8

VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970*, 9. díl, 3. svazek: Kapitulace (květen – srpen 1968). Praha – Brno, ÚSD – Doplněk 2001. ISBN 80-7281-031-8

VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Mezinárodní souvislosti československé krize v letech 1967 - 1970. Prameny k dějinám československé krize v letech 1967 – 1970*, 4. díl, 3. svazek: Září 1968 – květen 1970. Praha – Brno, ÚSD – Doplněk 1997.

Elektronické zdroje

Archiv bezpečnostních složek, roční zpráva o činnosti StB Plzeň, Č. j.: SB-0079/1968 [cit. 13. 4. 2013]: <http://www.ustrcr.cz/cs/digitalni-studovna>

Archiv bezpečnostních složek, Případy předané v roce 1968 II. odborem S-StB Plzeň odboru vyšetřování. [cit. 18. 4. 2013] Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/digitalni-studovna>

Archiv bezpečnostních složek, Svobodný vysílač Plzeň – redaktor rozhlasu popisuje situaci v ulicích města. [cit. 6. 5. 2013] Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/audio-1968>

ŠIMÍČEK, Petr. *Kalendárium – Pražské jaro*. [cit. 19. 3. 2013] Dostupné z:
<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/kalendarium-prazske-jaro-1968/>